

Nr 22

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 161, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

**angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71),
innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar¹**

Härigenom förordnas, att 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

1 mom. Vill någon utföra elektrisk starkströmsledning med spänning överstigande tvåhundrafemtio volt mellan två ledare eller, om jordledning användes, mellan en ledare och jord, söka tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigad. Dock vare, med undantag varom i 3 mom. sägs, tillstånd icke erforderligt,

1 mom. För framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning erfordras tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigad.

Tillstånd må avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom visst område (områdeskoncession).

¹ Senaste lydelse av 2 och 3 §§, se SFS 1938:458, 1941:958 och 1946:219.

(Gällande lydelse)

a) om ledningen till hela sin sträckning förlägges inom byggnad eller inhägnad gård;

b) om ledningen till hela sin sträckning förlägges under jordytan;

c) om ledningen utföres på egen mark samt antingen avståndet från ledningen, när densamma skall framdragas ovan jordytan, till boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård överstiger tjugu meter eller ägaren medgivit, att ledningen må framdragas på mindre avstånd än nu är sagt;

d) om ledningen under iakttagande av vad i c) sägs rörande avstånd till boningshus m. m. utföres på frivilligt upplåten mark såsom avgreningsledning till ledning, för vilken tillstånd enligt denna paragraf meddelats, samt den nya ledningen icke är avsedd för fast industriell anläggning eller för distribution av ström till fastigheter med olika ägare.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, ledning framdragas ovan jordytan på mindre avstånd än tjugu meter från byggnad, som ovan nämnts, eller tomtplats eller trädgård, må, där ej anläggningen skall utföras inom inhägnat järnvägsområde, tillstånd till anläggningen icke mot bestridande av byggnadens, tomtplatsens eller trädgårdens ägare meddelas, utan så är, att annan sträckning, som utan synnerlig olägenhet för anläggaren kan användas, prövas medföra minst lika stort men som den föreslagna.

(Föreslagen lydelse)

Konungen äger medgiva, att vissa slag av ledningar eller ledningar inom vissa områden skola vara undantagna från vad i första stycket sägs.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 mom. Vill någon i anslutning till viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område utföra elektrisk starkströmsledning med lägre spänning än i 1 mom. sägs och avser ledningen distribution av ström till fastigheter med olika ägare, söka tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar.

3 mom. Elektrisk starkströmsledning, för vars utförande tillstånd ej erfordras enligt 1 eller 2 mom., må likväl icke utan tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar framdragas inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg eller, när fråga är om luftledning, på mindre avstånd än 2 500 meter från den i vederbörlig ordning bestämda mittpunkten av staten tillhörigt eller till allmänt bruk godkänt flygfält med en största utsträckning av 2 500 meter eller så att ledningens höjd över fältets nivå vid gränsen överstiger en femtiondel av avståndet i nämnda plan mellan ledningen och omkretsen av en cirkel med fältets mittpunkt såsom medelpunkt och med 1 500 meters radie. Har flygfältet större utsträckning än nyss sagts, må ledningen icke utan tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar framdragas på mindre avstånd än 4 000 meter från fältets mittpunkt eller så att ledningens höjd över fältets nivå vid gränsen överstiger en femtiondel av avståndet i nämnda plan mellan ledningen och omkretsen av en cirkel med fältets mittpunkt såsom medelpunkt och med 3 000 meters radie.

(Gällande lydelse)

4 mom. Tillstånd, varom i 1—3 mom. sägs, meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, sextio år. Vid prövning av ansökan om sådant tillstånd bör hänsyn jämväl tagas till huruvida behov av anläggningen förefinnes samt huruvida denna kan anses förenlig med en planmässig elektrifiering. Meddelas det sökta tillståndet, skall tillika föreskrivas, under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas.

Därest icke för särskilt fall annat medgives, vare tillstånd, som i 1 mom. avses, förfallet, om anläggningen icke tages i bruk inom tre år från den dag tillståndet meddelades.

(Föreslagen lydelse)

2 mom. Koncession må ej meddelas, med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering och, då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution, området utgör en lämplig enhet.

Koncession för yrkesmässig distribution må meddelas endast den som finnes lämplig att utöva sådan verksamhet.

Koncession må ej överlåtas utan tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar.

3 mom. Koncession meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, sextio år.

Vid meddelande av koncession skola, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt finnas påkallade.

4 mom. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är pliktig att, om ej särskilda skäl äro till undantag, tillhandahålla ström åt envar som inom området har behov därav för normalt förbrukningsändamål.

Innehavare av linjekoncession är pliktig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt innehavare av

(Gällande lydelse)

5 mom. Föreligga särskilda skäl att elektrisk starkströmsledning utföres redan innan erforderligt tillstånd meddelats, äger Konungen eller den Konungen därtill bemyndigade förklara hinder i sådant hänseende ej möta, och må därefter, när anläggningen är färdig att tagas i bruk, i avvaktan på att ingiven ansökan om tillstånd till anläggningen varder slutligt prövad, tillstånd till dess nyttjande tillstånd till dess nyttjande tillstånd till dess nyttjande tillstånd till den ordning Konungen föreskriver.

6 mom. Innehavare av elektrisk starkströmsanläggning, till vilken tillstånd meddelats av Konungen

(Föreslagen lydelse)

områdeskoncession, i den mån så erfordras för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första stycket, så ock eljest åt förbrukare, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta mom., prövas av den Konungen bemyndigade.

5 mom. Gränserna för områdeskoncession må ändras av den Konungen bemyndigade, om det erfordras för ändamålsenlig distribution och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

6 mom. Asidosätter koncessionshavaren i väsentlig mån föreskrift, som givits vid meddelande av koncession, eller förpliktelser, som avses i 4 mom., eller har han under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk, må koncessionen helt eller delvis återkallas.

Fråga om återkallelse prövas av den Konungen bemyndigade.

7 mom. Koncessionshavaren är skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från

(Gällande lydelse)

eller den Konungen därtill bemyndigat, skall vara skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av *priset för strömmens tillhandahållande*. Från dylik reglering äro undantagna *statens taxor ävensom pris, som av kommunal myndighet fastställts för tillhandahållande* av elektrisk ström inom kommunen.

Prisregleringen verkställas av en särskild nämnd, bestående av fem av Konungen för viss tid förordnade ledamöter. Vid förordnandet av ledamöter skall tillses, att såväl leverantörintressena som förbrukarintressena bliva representerade.

Framställning om prisreglering skall ingivas till kommerskollegium, som, därest framställningen ej finnes uppenbart ogrundad, har att överlämna den till nämndens prövning. Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering prövas i enahanda ordning; sådan framställning må göras jämväl av anläggningens innehavare.

Över kommerskollegii eller nämndens beslut må klagan icke föras. Avtal, stridande mot nämndens beslut, vare utan verkan.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas av allmänna medel. Närmare föreskrifter angående nämndens verksamhet meddelas av Konungen.

(Föreslagen lydelse)

anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av *pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen*. Från dylik reglering äro undantagna *pris och övriga villkor, som tillämpas av statlig myndighet eller av kommunal myndighet, såvitt angår leverans* av elektrisk ström inom kommunen.

Prisregleringen verkställas av en särskild nämnd, bestående av fem av Konungen för viss tid förordnade ledamöter. Vid förordnandet av ledamöter skall tillses, att såväl leverantörintressena som förbrukarintressena bliva representerade.

Framställning om prisreglering skall ingivas till kommerskollegium, som, därest framställningen ej finnes uppenbart ogrundad, har att överlämna den till nämndens prövning. Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering prövas i enahanda ordning; sådan framställning må göras jämväl av anläggningens innehavare.

Över kommerskollegii eller nämndens beslut må klagan icke föras. Avtal, stridande mot nämndens beslut, vare utan verkan.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas av allmänna medel. Närmare föreskrifter angående nämndens verksamhet meddelas av Konungen.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 mom. Var, som utan vederbör-
ligt tillstånd eller i strid mot de vid
meddelande av tillstånd givna före-
skrifter nyttjar anläggning, som i
denna paragraf avses, straffes med
dagsböter, där ej förseelsen är be-
lagd med straff enligt allmän straff-
lag.

8 mom. Föreligga särskilda skäl
att elektrisk starkströmsledning
framdrages redan innan *erforderlig*
koncession meddelats, äger Konung-
en eller den Konungen därtill be-
myndigar förklara hinder i sådant
hänseende ej möta; och må därefter,
när anläggningen är färdig att tagas
i bruk, i avvaktan på att ingiven an-
sökan om *koncession* varder slutligt
prövad, tillstånd till dess nyttjande
tillsvidare under tre år meddelas i
den ordning Konungen föreskriver.

9 mom. Den som *olovligen nytt-*
jar elektrisk starkströmsledning el-
ler bryter mot föreskrift som givits
vid meddelande av koncession, straf-
fes med dagsböter, där ej förseelsen
är *särskilt belagd* med straff enligt
allmän strafflag.

3 §.

1 mom. Ansökan om rätt att för
elektrisk starkströmsanläggning på-
fordra avstående eller upplåtande av
fastighet eller om *sådant tillstånd*
att utföra elektrisk ledning, som i
2 § 1 mom. avses, skall vara åtföljd
av fullständig beskrivning över det
tillämnade företaget med kostnads-
förslag, avfattning på karta av före-
slagen lednings sträckning och av
den jord, som för anläggningen er-
fordras, bestyrkta förteckningar på
dels ägare och innehavare av de fas-
tigheter, över vilka ledningen skall
framdragas eller i vilkas mark den
skall nedläggas eller som eljest äro
för anläggningen behövliga, *dels ock*,
såvitt ledningen skall framgå ovan
jordytan, ägare och innehavare av

1 mom. Ansökan om rätt att för
elektrisk starkströmsanläggning på-
fordra avstående eller upplåtande av
fastighet eller om *linjekoncession*
skall vara åtföljd av fullständig be-
skrivning över det tillämnade före-
taget med kostnadsförslag, avfatt-
ning på karta av föreslagen lednings
sträckning och av den jord, som för
anläggningen erfordras, bestyrkta
förteckningar på ägare och inneha-
vare av de fastigheter, över vilka
ledningen skall framdragas eller i
vilkas mark den skall nedläggas el-
ler som eljest äro för anläggningen
behövliga, *samt uppgift på de över-*
enskommelser, som blivit träffade,
eller de hinder, vilka däremot mött.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

de fastigheter, som, utan att ledningen skall över dem framdragas, äro belägna på mindre avstånd än tjugu meter från densamma, uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, vilka där emot mött, med flera handlingar, som sökanden vill åberopa; dock att där fråga är om ledning, som skall framdragas inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, förteckning, som nyss sagts, erfordras allenast såvitt angår fastigheter, över vilka ledningen skall framgå eller i vilkas mark den skall nedläggas.

Finnes ej ansökan genast böra avslås, lämnas åt de kommuner eller municipalsamhällen, inom vilkas områden ledning skall framdragas eller anläggning eljest utföras, så ock åt de ägare och innehavare av fastigheter, som, enligt vad ovan nämnts, skola uppgivas, tillfälle att yttra sig över ansökningen och infordras i övrigt de ytterligare upplysningar, som för ärendets bedömande må erfordras.

Vad ovan stadgats om skyldighet att förete karta över jord, som för elektrisk anläggning erfordras, samt vissa förteckningar och uppgifter, så ock därom att tillfälle att yttra sig över gjord ansökan skall lämnas vissa menigheter samt ägare och innehavare av fastigheter, gälle ej beträffande ansökan om tillstånd att utföra anläggning inom inhägnat järnvägsområde.

Avser ansökan allenast tillstånd att i befintlig sträckning bibehålla och nyttja starkströmsledning, vil-

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

ken utförts med stöd av tidigare i vederbörlig ordning meddelat tillstånd, äge vad ovan stadgats om skyldighet att förete vissa förteckningar ej tillämpning.

2 mom. Ansökan om tillstånd, varom i 2 § 2 eller 3 mom. sägs, skall vara åtföljd av

a) karta, varå angivits antingen läget av den eller de generator- eller transformatorstationer, varifrån elektrisk ström skall tillföras ledningarna, eller visst område, inom vilket dessa avses skola framdragas,

b) uppgift om spänning och strömart,

c) uppgift om allmän väg, vatten- trafikled eller järnväg, som kommer att beröras av ledningarna, samt om det sätt, varpå ledningarna äro avsedda att där utföras.

Avser ansökningen framdragande av viss till sträckningen bestämd ledning inom område för dylik trafikled, skall å den ingivna kartan utmärkas det eller de ställen, där ledningen kommer att beröra trafikleden.

2 mom. Ansökan om områdeskoncession skall vara åtföljd av

a) karta över området med angivande av sökanden tillhöriga ledningar, med spänning överstigande tvåhundrafemtio volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, jämte matande ledningar och stationer inom området samt huvudsaklig sträckning av ledningar med samma spänning, vilka erfordras enligt den under b) angivna planen;

b) plan över områdets framtida försörjning med elektrisk ström; och

c) uppgift om spänning och strömart.

3 mom. Finnes ej ansökan böra omedelbart avslås, skall tillfälle att yttra sig beredas vederbörande länsstyrelse, kommuner och municipalsamhällen, som beröras av anläggningen, ägare och innehavare av fastigheter, som angivas i 1 mom., så ock annan, som kan lida men av företaget.

(Gällande lydelse)

3 mom. Ansökan om förklarande, varom sägs i 2 § 5 mom., skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, ävensom av de uppgifter i övrigt rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för prövning av sådan ansökan.

(Föreslagen lydelse)

4 mom. Vad i 1 mom. stadgats om skyldighet att förete karta samt vissa förteckningar och uppgifter så ock vad i 3 mom. föreskrivits om inhämtande av yttranden gälle ej beträffande ansökan om koncession å ledning inom järnvägsområde.

5 mom. Ansökan om förklaring, varom i 2 § 8 mom. sägs, skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, ävensom av de uppgifter i övrigt rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för prövning av sådan ansökan.

4 §.

För skada, orsakad — — — — — förstnämnda anläggning.

Har skadan — — — — — använda densamma.

Är elektrisk anläggning till hela sin sträckning förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och överstiger ej största effektiva spänningen två hundra femtio volt, räknat på det i 2 § angivna sätt, skall, ändå att anläggningen innefattar egen generator eller transformator, vad i denna paragraf är stadgat icke medföra skyldighet att ersätta skada.

Med generator — — — — —

Är elektrisk anläggning till hela sin sträckning förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och överstiger ej största effektiva spänningen tvåhundra femtio volt, räknat på det i 3 § 2 mom. a) angivna sätt, skall, ändå att anläggningen innefattar egen generator eller transformator, vad i denna paragraf är stadgat icke medföra skyldighet att ersätta skada.

dylik anläggning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1958.

Nya lagen gäller ej, där tillstånd meddelats eller anläggning eljest i laga ordning utförts före lagens ikraftträdande. Stadgandena i 2 § 6, 7 och 9 mom. skola dock i tillämpliga delar gälla jämväl i fall som nu sagts.

Vad i 2 § 4 mom. är stadgat skall jämväl äga tillämpning med avseende å tillstånd som meddelats enligt äldre lag, i den mån sådant tillstånd innehåller skyldighet för innehavaren att underkasta sig förpliktelse som i nämnda mom. sägs.

I samband med propositionen har utskottet behandlat dels två före propositionens avlämnande väckta, likalydande motioner, nr 347 i första kammaren av fru *Svenson m. fl.* och nr 428 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård *m. fl.*, vilka först hänvisats till allmänna beredningsutskottet men därefter, sedan riksdagen godkänt detta utskotts memorial nr 26 angående remitterande till annat utskott av nämnda motioner, tilldelats tredje lagutskottet,

dels ock tre i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 518 i första kammaren av herr *Niklasson* samt de likalydande nr 526 i första kammaren av herr *Gustafsson* i Byske *m. fl.* och nr 664 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*

Motionerna innehåller följande yrkanden:

I: 347 och II: 428, »att riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla om en prövning av behovet och möjligheterna att minska kostnaderna för användning av el-energi till hushållsmaskiner på landsbygden och på grundval härav för riksdagen framlägga förslag i ärendet i enlighet med motionens syfte».

I: 518, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte beakta vissa i motionen närmare angivna synpunkter.

I: 526 och II: 664, »att riksdagen vid behandlingen av den i propositionen nr 161 föreslagna lagen angående ändrad lydelse av förenämnda lag den 27 juni 1902 måtte medtaga bestämmelser av innebörd

dels att koncessionsinnehavare skall hålla anläggningen i sådant skick, att den fyller skäligen krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet,

dels att till kollegium såsom rådgivande organ knytes en av Kungl. Maj:t utsedd elektrifieringsnämnd med representanter för såväl kraftleverantörerna som kraftförbrukarna,

dels att jämväl taxor och villkor, som fastställts av statens vattenfallsverk eller av kommunal myndighet för leverans av ström inom kommunen, skall vara underkastade prisregleringsnämndens prövning,

dels att omprövning av i kraft varande koncessioner må kunna ske med hänsyn till kraftförsörjningens ändamålsenliga ordnande och

dels att 2 § 6 mom. första stycket ändringsförslaget förtydligas, så att en fördröjning av utbyggnader av ledningsnätet på tre år icke utan särskilt skäl får äga rum till allvarligare men för abonnenterna».

Beträffande innehållet i propositionen och motionerna får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till dessa.

Över motionerna I: 347 och II: 428 har allmänna beredningsutskottet inhämtat yttrande från vattenfallsstyrelsen och RLF.

Propositionens huvudsakliga innehåll jämte inledning

Det i propositionen framlagda förslaget avser främst att underlätta rationalisering beträffande distributionen av elektrisk kraft på landsbygden. I syfte att ge staten ökat inflytande på utformningen av distributionsnäten föreslås skärpning av kravet på koncession å elektriska ledningar. Vidare förordas att s. k. områdeskoncession skall kunna meddelas i större utsträckning än f. n. Särskilda bestämmelser föreslås om skyldighet för innehavare av koncession för yrkesmässig distribution att leverera eller överföra ström åt avnämare. Om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter sin distributionsplikt, skall enligt förslaget koncessionen kunna helt eller delvis återkallas. Den reglering, som f. n. kan äga rum beträffande priset på elektrisk ström, föreslås skola omfatta även övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

Jämlikt bemyndigande den 18 december 1942 uppdrog dåvarande chefen för handelsdepartementet åt åtta sakkunniga att utreda och framlägga förslag rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft. De sakkunniga, vilka antog benämningen elkraftutredningen av år 1943, avlämnade den 21 april 1954 betänkande angående elkraftförsörjningen (SOU 1954: 12) innefattande bl. a. förslag till ändrade lagbestämmelser rörande elektriska anläggningar. Utredningens förslag är emellertid icke enhälligt i alla delar. Såsom senare skall närmare redovisas har en ledamot reserverat sig på vissa punkter.

Över utredningens förslag har efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och organisationer.

1. Översikt av gällande lagbestämmelser om elektriska anläggningar

De grundläggande föreskrifterna angående elektriska anläggningar för belysning, drivkraft eller annat dylikt ändamål återfinnes i lagen den 27 juni 1902, nr 71, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar — i det följande benämnd 1902 års lag. Sådana anläggningar kallas starkströmsanläggningar till skillnad från telegraf-, telefon- och andra svagströmsanläggningar. Med starkströmsanläggning förstås i stadgan den 5 maj 1939, nr 200, om elektriska starkströmsanläggningar sådan anläggning i vilken alstras, omformas, överföres eller nyttjas elektrisk kraft med sådan spänning eller strömstyrka att fara för person eller egendom därav kan förorsakas. Spänningen benämnes lågspänning, när densamma uppgår till högst 250 volt, samt eljest högspänning.

Enligt 1902 års lag erfordras i allmänhet tillstånd (koncession) för att utföra starkströmsledning. Medan 1 § innehåller regler om expropriation för starkströmsanläggning, är bestämmelserna om koncession jämte reglering av strömpris upptagna i 2 §. Dessutom finnes i 3 § föreskrifter om vilka handlingar som skall åtfölja expropriations- och koncessionsansökningar samt om den förberedande behandlingen av sådana ansökningar.

I övrigt innehåller 1902 års lag i 4—14 §§ vissa för stark- och svagströmsanläggningar gemensamma bestämmelser rörande skada genom inverkan av elektrisk ström samt i 15 § ett allmänt bemyndigande för Konungen att meddela de närmare föreskrifter vilka må erfordras med avseende å elektriska ledningars utförande och skötsel.

I fråga om de expropriationsrättsliga stadgandena skall här blott nämnas den begränsning i rätten till expropriation, som följer av stadgandet i 1 § andra stycket. Enligt detta är menighet icke pliktig att utan synnerliga skäl inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag för elektrisk starkströmsanläggning. Kommun har sålunda en viss vetorätt mot elektrifiering inom sitt område genom utomstående företag.

Koncessionsskyldighetens omfattning framgår av 2 § 1—3 mom. Koncessionspliktiga är till en början starkströmsledningar inom område för allmän trafikled samt luftledningar för starkström i närheten av vissa flygfält. Koncessionsskyldigheten omfattar även i andra fall högspänningsledningar, dock med viktiga begränsningar i fråga om ledningar som till hela sin sträckning förläggas inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan eller som utföres på egen eller frivilligt upplåten

mark. För lågspänningsledning, som ej berör allmän trafikled eller flygplats, fordras koncession endast i fall då ledningarna skall användas för att i anslutning till viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område distribuera ström till fastigheter med olika ägare.

Koncessionsskyldigheten gäller själva ledningarna men icke andra anläggningar.

Koncession meddelas av Konungen eller den Konungen bemyndigad. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t i brev den 8 december 1950, nr 627, uppdragit åt kommerskollegium att med vissa begränsningar bevilja koncession.

I 2 § 4 mom. ges bestämmelser om bl. a. prövningen av koncessionsansökan. Enligt stadgandet bör hänsyn tagas till huruvida behov av den elektriska anläggningen finnes samt om denna kan anses förenlig med en planmässig elektrifiering. Bestämmelsen om behovsprövning har emellertid erhållit en sådan avfattning att den icke hindrar vederbörande myndighet att vid ärendets avgörande beakta även andra omständigheter i de särskilda fallen. Koncession meddelas för viss tid ej överstigande 40 eller, om särskilda skäl därtill föranleder, 60 år. Bestämmelsen om koncessionstid tillämpas i praxis så att koncession å nya huvudledningar beviljas på 40 år, medan koncession å ledningar, som ansluter till en sökanden tillhörig redan befintlig anläggning, meddelas för återstående del av »huvudkoncessionens» giltighetstid.

I beslut om meddelande av koncession skall även angivas på vilket sätt och under vilka villkor den av ansökningen omfattade anläggningen skall utföras och nyttjas.

I fråga om sådana högspänningsledningar, som — av annan anledning än att de berör allmän trafikled eller framgår i närheten av flygfält — är koncessionspliktiga, innehåller slutligen 4 mom. en bestämmelse om att koncessionen förfaller om anläggningen icke tages i bruk inom tre år från den dag koncessionen meddelades. Undantag kan dock medges i särskilda fall.

I undantagsfall kan en koncessionspliktig ledning få byggas redan innan koncession beviljats. Härför erfordras s. k. förhandstillstånd. Blir ledningen färdig, innan koncessionen hunnit beviljas, kan — om koncessionsansökningen ingivits — ges tillstånd att tillsvidare nyttja ledningen. Hithörande bestämmelser återfinnes i 2 § 5 mom.

Såsom förut nämnts innehåller 1902 års lag även bestämmelser om reglering av strömpriset. Bestämmelserna, vilka återfinnes i 2 § 6 mom., infördes i lagen genom 1938 års hithörande lagstiftning. Enligt gällande föreskrifter måste innehavare av koncessionerad anläggning för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av priset för strömmens tillhandahållande, om detta begäres av någon som mottager eller önskar erhålla ström från anläggningen. Undantagna från prisreglering är statens taxor och pris, som fastställts av kommunal myndighet.

Prisregleringen verkställs av en särskild nämnd. Regler ges om nämndens sammansättning, förfarandet i prisregleringsärende och verkan av beslut i sådant ärende.

2. Allmänna synpunkter

Elkraftutredningen. Som bakgrund till sina förslag och rekommendationer lämnar utredningen en redogörelse för det nuvarande läget i fråga om elkraftförsörjningen. För närmare kännedom härom må hänvisas till betänkandet kap. 6—11. Här må blott anföras att enligt utredningen inga väsentliga anmärkningar kan riktas mot den nuvarande ordningen för kraftkällornas tillvaratagande, kraftens produktion eller storkraftöverföringen på stamlinje- och fördelningsnäten och ej heller mot storindustrins, kommunikationernas samt städernas och de andra större tätorternas kraftförsörjning. Utredningen anser emellertid att vissa svagheter och brister finnes inom landsbygdens elkraftförsörjning, vilka huvudsakligen sammanhänger med distributionen av elektrisk kraft på landsbygden men även berör andra delar av kraftförsörjningen.

Utredningen finner att bristerna inom landsbygdens elkraftförsörjning väsentligen har sin grund i två faktorer, nämligen rådande organisatoriska förhållanden hos detaljdistributionsföretagen och svagheter hos den tekniska distributionsapparaten.

Utredningen framhåller att den organisatoriska utvecklingen uppvisar en viss oenhetlighet och planlöshet, vilket bl. a. haft till följd en betydande splittring av detaljdistributionen på många, alltför små eller icke tillräckligt bärkraftiga enheter. Nära en tredjedel av konsumenterna på landsbygden fick år 1950 sin elkraft från distributionsföretag med mindre än 500 förbrukare per företag och ungefär hälften från företag med mindre än 1 000 förbrukare. Enligt utredningen är detaljdistributionen i regel välordnad, då de större distributionsföretagen, exempelvis de stora råkraftförsäljande företagen, har hand om distributionen. Småföretagen saknar däremot i hög grad möjligheter att på egen hand reda upp alla de problem, som numera sammanhänger med en tillfredsställande detaljdistribution. Lokala försök att skapa mer bärkraftiga distributionsenheter har visserligen förekommit men hittills haft ringa framgång. Sammanslagningar sinsemellan av angränsande småföretag har sålunda icke skett i någon större omfattning. De råkraftförsäljande storföretagen har emellertid i icke obetydlig omfattning övertagit små återförsäljande företag, när bristerna inom dessa småföretags distributionsverksamhet framtingat en förändring. Enligt utredningens mening kan dock ifrågasättas om en oreglerad och eventuellt intensifierad utveckling av detta slag är önskvärd.

I fråga om den tekniska distributionsapparaten anföres i betänkandet att landsbygdsföretagens anläggningar ofta icke är i tillfredsställande skick sett från drifts- och säkerhetssynpunkt och att nätens överföringsförmåga måste anses i stor utsträckning otillräcklig. Sålunda har detaljdistributionsnäten år 1950 bedömts som dåliga till ca 50 % ur drifts- och säkerhetssynpunkt och till ca 60 % med hänsyn till överföringsförmågan. Näten är enligt utredningen till stora delar sådana att de, om icke betydande förbättringar snart åstadkommes, icke på ett nöjaktigt sätt kan tillgodose de ökade behov som kan förväntas under den närmaste tiden. Särskilt näten, tillhörande små distributionsföretag, anses otillräckliga.

En grundläggande förutsättning för att detaljdistributionen av elkraft på landsbygden skall bli välordnad är — framhåller utredningen — att de lokala distributionsföretagen har en lämplig storlek. Irrationella småföretag anses därför böra ersättas med större enheter, som var och en försörjer ett anvisat område med elektrisk kraft av fullgod kvalitet, i erforderlig mängd och på skäliga, inom området utjämnade villkor. Denna omorganisation, som anges komma att beröra flertalet av landsbygdens distributionsföretag och i viss utsträckning även tätorternas, bör enligt utredningens mening syfta till att skapa företag av lämplig typ och med en minimistorlek av i runt tal 15 000 normaltariffenheter, motsvarande ca 2 000 förbrukare eller ett geografiskt område med omkring 7 000 personer. Hänsynen till lokala förhållanden kan — uttalas i betänkandet — emellertid föranleda att man i olika fall bör räkna med högst betydande avvikelser från de angivna riktvärdena.

Flera alternativa principlösningar uppställas av utredningen för en omorganisation genom samordning av distributionsföretagen. Sålunda kan företag, som befinner icke bärkraftiga, inlösas och deras distribution övertagas antingen av de ledande storföretagen, vart inom sitt försörjningsområde, eller av vederbörande kommuner eller kommunala samorganisationer eller slutligen av annat lämpligt förefintligt eller för ändamålet bildat företag av lokal karaktär. Det sistnämnda alternativet, som närmast åsyftar att sammanföra flera småföretag inbördes till lokala, tillräckligt stora enheter, synes utredningen vara det mest naturliga med hänsyn till önskvärdheten av lokal medverkan, ansvarstagande och självbestämmanderätt ävensom med hänsyn till att man icke onödigtvis bör göra ingripanden i de bestående förhållandena. För att åstadkomma en ändamålsenlig omorganisation förordar utredningen att planer upprättas för avgränsade landsdelar med angivande av de företag som skall handha distributionen.

Omorganisationen bör enligt utredningen i princip ske frivilligt men under statlig ledning. Att helt lita till frivilligheten torde dock icke vara tillfyllest utan man nödgas genom lagstiftningsåtgärder åstadkomma de medel som ofta kan erfordras för att vinna en ur allmän synpunkt önskvärd rationalisering av detaljdistributionen av elkraft på landsbygden. I

sådant syfte föreslås i betänkandet vissa ändringar i 1902 års lag vilka i korthet går ut på att inskränka kommuns distributionsmonopol inom dess planlagda område, att utvidga koncessionsplikten för starkströmsledningar, att ålägga företagen att distribuera elektrisk ström, att pröva distributionsföretags allmänna lämplighet såväl i samband med beviljande som vid överlåtelse av koncession, att införa möjligheter att häva koncession samt att utvidga prisregleringen.

Remissyttrandena. Härutinnan hänvisas till propositionen s. 18—19.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anför bl. a. Den omfattande elektrifiering av vårt land, som hittills genomförts, har i allmänhet skett på ett efter omständigheterna tillfredsställande sätt. Utredningen och remissinstanserna vitsordar också att några väsentliga anmärkningar ej kan riktas mot den ordning som gäller för tillvaratagande av kraftkällorna, för elkraftproduktionen och storkraftöverföringen ävensom i fråga om storindustriens, kommunikationernas samt städernas och de större tätorternas kraftförsörjning. Däremot anses allmänt att eldistributionen på landsbygden är behäftad med vissa brister och svagheter. Härvid har pekats på att — enligt en uppgift som hänför sig till år 1950 — ungefär hälften av ledningsnäten är otillräckligt dimensionerade redan för aktuella behov och även är undermåliga ur säkerhetssynpunkt. Berörda svagheter och brister kan enligt utredningen återföras på förhållanden hos många av detaljdistributionsföretagen.

En stor del av landsbygdsdistributionen kan dock redan nu anses fylla högt ställda anspråk. Detta gäller särskilt den direktdistribution, som bedrivs av de större råkraftföretagen, men också i fråga om sådana detaljdistributionsföretag vilka genom en förnuftig planering och organisation lyckats åstadkomma goda distributionsförhållanden.

Även inom den del av landsbygdsdistributionen, där brister i olika avseenden alltjämt förekommer, har under en följd av år likväl pågått och sker fortfarande ett beaktansvärt rationaliserings- och utvecklingsarbete. Sålunda kan anföras att — enligt en inom svenska elverksföreningens och svenska vattenkraftföreningens landsbygdskommitté i november 1956 slutförd undersökning — numera blott drygt 15 % av detaljdistributionens ledningar behöver upprustas. Detta skulle dock betyda att ca 130 000 abonnenter på landsbygden beröres av upprustningen. Elektrifieringsgraden — dvs. antalet bostadshushåll med tillgång till elektricitet för åtminstone belysning jämfört med hela antalet sådana hushåll — har ökat från 93 % år 1950 och 96 % år 1953 till nära 99 % år 1956. Sistnämnda procenttal anges i landsbygdskommitténs undersökning innebära att ca 12 000 elektrifieringsbara bostäder ännu saknar tillgång till elkraft.

En väsentlig anledning till bristerna inom landsbygdens kraftförsörj-

ning är, framhåller utredningen, att detaljdistributionen splittrats på många, alltför små eller av annan anledning icke tillräckligt bärkraftiga enheter. Även i organisatoriskt hänseende sker emellertid en fortgående rationaliseringsprocess. Medan i betänkandet anges att av de år 1950 existerande ca 2 750 landsbygdsföretagen ungefär 2 330 eller 84 % hade ett förbrukarantal understigande 500 per företag, är — enligt vad som inhämtats från svenska elverksföreningen — antalet sådana mindre företag numera grovt räknat ca 2 000.

Det hittills utförda elektrifieringsarbetet skulle icke ha kunnat helt ske utan statligt stöd i form av lån och bidrag. Jag vill här endast nämna att betydande belopp utlämnats från kraftledningslånefonden och anslaget till befrämjande av landsbygdens elektrifiering samt att dessa båda stödformer numera är tillgängliga icke blott för nyelektrifiering utan även för upprustning av distributionsnäten. I detta sammanhang må ock erinras om den upprustning av hithörande statliga organ, som påbörjades fr. o. m. budgetåret 1956/57 (jfr prop. 103/1956 samt statsverkspropositionen 1956 VI ht. p. 55) och som föreslås fortsätta under det därpå följande (se statsverkspropositionen 1957 VI ht. p. 57).

Även om sålunda under de senaste åren mycket gjorts åt elektrifieringen på landsbygden, återstår dock ännu åtskilligt arbete med att förbättra landsbygdens elkraftförsörjning. Det fortsatta elektrifieringsarbetet — vilket torde beröra även andra områden än landsbygden — och särskilt den förstärkning av distributionsnäten, som erfordras icke blott för att förse enbart belysningselektrifierade fastigheter med kraft för andra behov utan även för att möta efterfrågan på elkraft för nya ändamål, kommer även framgent att kräva betydande kostnader som åtminstone de mindre företagen icke kan bära själva. Ekonomiskt stöd från det allmännas sida blir också i fortsättningen erforderligt.

För att underlätta en erforderlig rationalisering av landsbygdsdistributionen bör vissa lagstiftningsåtgärder vidtagas. Syftet med en sådan rationalisering bör vara att åstadkomma bärkraftiga distributionsföretag vilka i rimlig utsträckning kan själva svara för den behövliga upprustningen. Mot företag som tillfredsställande fullgör sina uppgifter finns givetvis ingen anledning att vidtaga åtgärder. I fråga om de företag åter, vilka saknar förmåga att i godtagbar omfattning förse sina avnämare med elektrisk kraft, bör möjligheter skapas att åstadkomma en omorganisation. Vid omorganisationens genomförande synes i och för sig icke vara av väsentlig betydelse vilket av utredningens alternativ som väljes; de icke bärkraftiga företagen bör kunna inlösas antingen av annat lämpligt existerande eller för ändamålet bildat företag av lokal karaktär eller av vederbörande kommuner eller kommunala samorganisationer eller slutligen av de ledande storföretagen vart inom sitt försörjningsområde. Att generellt eftersträva en viss företagsform kan enligt min mening leda till en stel

och onödigt arbetskrävande organisationsplan utan att man likväl åstadkommer en god eldistribution. Lika med kommerskollegium, ett antal länsstyrelser samt RLF anser jag därför att man icke bör binda sig för en viss företagsform utan välja den i varje särskilt fall lämpligaste.

Motion. I motionen I: 518 hemställes att riksdagen vid propositionens behandling måtte beakta bl. a. följande.

En av orsakerna till att eldistributionen ej överallt kunnat planläggas på bästa sätt synes vara att denna distribution uppdelats på flera händer inom samma område. Ofta har ett industriföretag, som inköper elkraft för driften av sina anläggningar, också fått rätt till distribution av elström inom ett visst bebyggelseområde. På detta sätt har en del tätortsområden blivit elektrifierade. Sedan har en elektrisk distributionsförening fått taga hand om kringliggande glesbygd. Denna förening har så fått bygga ut en anläggning med långa ledningar för varje ansluten enhet och ringa anslutning till varje transformatorstation. Resultatet har blivit dålig ekonomi för föreningen, klen dimensionerade ledningar och stora tomgångsförluster.

Vidare levererar ofta råkraftleverantören elektrisk energi direkt till större förbrukare inom föreningens distributionsområde, vilket för med sig onödiga ledningar och förtar möjligheten till lönande samkörning.

3. Kommuns distributionsmonopol inom dess planlagda område

I detta avseende föreslås i propositionen ingen ändring i 1 § andra stycket i 1902 års lag, enligt vilket menighet icke är pliktig att utan synnerliga skäl inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag för elektrisk anläggning.

Beträffande utredningens ståndpunkt och remissinstansernas yttranden hänvisas därför till propositionen s. 21—25.

Departementschefen anför bl. a.

Utredningen har mot vetostadgandets nuvarande utformning väsentligen anmärkt att stadgandet alltjämt medger möjlighet till olämplig utbrytning av tätortsdistribution från ett större distributionsområde. I det helt övervägande antalet städer och i ett flertal andra större tätorter av stadskaraktär ombesörjes emellertid eldistributionen redan av kommunalt ägda elverk, vilka därjämte ofta distribuerar elkraft till närliggande landsbygd. I sådana fall åter — då ett icke-kommunalt företag levererar kraft inom ett område med landsbygd och tätortsbebyggelse och företagets rätt att ha ledningar framdragna inom tätorten icke tillkommit genom expropriation — torde kunna befaras att tätorten i samband med koncessions-tidens utgång begagnar den kommunala bestämmanderätten över gatumark

m. m. för att bryta sig ut ur distributionsföretaget. Företaget kan sålunda komma att reduceras till en icke bärkraftig och därför ej önskvärd distributionsenhet. Enligt min mening föreligger emellertid i dylika fall sådana synnerliga skäl för undantag från den kommunala bestämmanderätten över publik mark, som stadgandet i 1 § andra stycket i 1902 års lag — enligt vad nyss anförts — åsyftar. Jag delar således den av utredningsreservanten och flera remissinstanser uttalade åsikten att en olämplig utbrytning av ett plansamhälle ur ett distributionsområde kan förhindras redan med stöd av nu gällande bestämmelser.

4. Koncessionsväsendet

Elkraftutredningen. Inledningsvis framhåller utredningen att de åtgärder, som erfordras för en omorganisation av landsbygdsdistributionen, icke alltid kan begränsas till att avse enbart irrationella småföretag utan måste utsträckas till att gälla rationaliseringshindrande företag överhuvudtaget.

Därvid är emellertid att märka — säger utredningen — att nuvarande bestämmelser endast i begränsad omfattning medger att reglerande åtgärder vidtages mot företag under koncessionstiden. För en omorganisation av detaljdistributionen måste man sålunda avvakta koncessionstidens utgång. Då det befinner sig angeläget att omorganisationen kan genomföras utan alltför stor tidsutdräkt, anser utredningen erforderligt att de rättsliga hindren härvidlag undanröjes.

Som ett led i rationaliseringssträvandena nödgas man — hävdar utredningen — vidare ställa väsentligt ökade anspråk såväl i praktiskt som i formellt avseende på de företag, som i framtiden skall handha kraftförsörjningen. Detta gäller huvudsakligen på den lokala distributionens område. De ökade krav, som kan ställas på företag för produktion och överföring av kraft till större förbrukare såsom industrier eller till lokala distributionsföretag, ger enligt utredningen icke i samma grad anledning till omedelbara åtgärder av allmänt reglerande karaktär.

Utredningen framlägger här efter förslag till ändrade bestämmelser i 1902 års lag beträffande koncessionsväsendet.

Utredningen anför att koncessionsskyldigheten f. n. betingas av dels de elektriska anläggningarnas farlighet, dels statens intresse att äga inflytande på elkraftförsörjningen.

Vad gäller den förstnämnda grunden påpekas i betänkandet att starkströmsledning i allmänhet är koncessionspliktiga. Från denna regel har dock — framhåller utredningen — gjorts undantag i sådana fall då säkerhetssynpunkten ansetts kunna träda tillbaka eller bevakas på annat sätt, exempelvis för sådana ledningar som förlägges inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan. Koncessionsfrihet motiveras emellertid i vissa

fall även av att markupplåtelse för ledningarna kunnat ske utan expropriation. En av denna orsak koncessionsfri ledning är enligt utredningen givetvis icke mindre farlig än en koncessionspliktig. Utredningen konstaterar att något konsekvent hänsynstagande till säkerheten således icke sker.

Statens anspråk att kunna öva inflytande på elkraftförsörjningen kom — framhåller utredningen — ursprungligen till uttryck i 1902 års lag genom bestämmelsen om begränsad koncessionstid, vars införande berodde på att man var oviss hur kraftdistributionen i fortsättningen skulle komma att utveckla sig och att man ansåg en tidsbegränsning erforderlig med hänsyn framför allt till möjligheten att staten framdeles eventuellt kunde vilja inlösa anläggningar eller föreskriva ändrade villkor för rätten att nyttja dessa. Utredningen anför vidare att det statliga intresset att tillgodose allmänna elektrifieringssynpunkter blev ytterligare beaktat genom den år 1938 införda bestämmelsen i 2 § 4 mom. 1902 års lag att vid prövning av koncessionsansökan hänsyn bör tagas till ledningarnas behövlighet och planmässighet. Behovsprövningen avser emellertid främst att förhindra uppkomsten av dubbla ledningsnät. Prövningen av anläggningarnas planmässighet har enligt utredningen däremot skett i mycket begränsad omfattning, vilket främst anges bero på att denna prövning förutsätter bl. a. kännedom om bygdens elkraftbehov och andra lokala förhållanden, som icke framgår av koncessionshandlingarna. Därtill kommer att vissa ledningar, som kan ha stor allmän betydelse, är koncessionsfria — t. ex. högspända jordkablar i den mån de ej berör allmän trafikled — och sålunda undandragna all behovs- och planmässighetsprövning.

Sammanfattningsvis anför utredningen att koncessionsskyldigheten hittills endast i ringa omfattning använts för att tillgodose det allmännas intresse av en utbredd och god elkraftförsörjning. För att kunna medverka till en rationalisering av distributionen och därmed till en allmän förbättring av kraftleveranserna till förbrukarna bör staten emellertid erhålla ökat inflytande på utformningen av distributionsnäten. I sådant syfte bör koncessionstvånget utvidgas till att omfatta i princip alla starkströmsledning. Emellertid torde undantag böra göras för ledningar som till hela sin sträckning faller inom byggnad eller inhägnad gård, enär koncessionsprövning av dylika ledningar anses icke erforderlig vare sig ur behovs- och planmässighetssynpunkt eller för att tillgodose säkerhetskrav.

Utredningen föreslår att de nya bestämmelserna angående koncessions-skyldighet skall tillämpas även beträffande äldre ledningar. Härigenom blir åtskilliga ledningar, för vilka koncession tidigare icke erfordrats, principiellt underkastade koncessionsplikt.

Redan enligt gällande lag kan — framhåller utredningen — tillstånd att framdraga ledningar avse viss till hela sträckningen bestämd ledning eller generellt ledningar i anslutning till generator- eller transformatorstation

eller inom visst område, dvs. tillstånd ges som linjekoncession och områdeskoncession. Möjligheten att erhålla områdeskoncession gäller dock endast lågspänningsledningar för »distribution av ström till fastigheter med olika ägare».

I detta sammanhang må hänvisas till en i betänkandet lämnad översiktlig framställning av det elektriska överföringssystemets uppbyggnad, som beskrives på följande sätt.

Från en mellansvensk kraftstation fördelas kraften inom vederbörande kraftverksområde genom landslinjer med en spänning av 50—130 kilovolt (kV). Landslinjerna slutar i s. k. landslinjestationer, där spänningen nedtransformeras till 6—40 kV. Från landslinjestationerna sprides kraften ut över bygden genom bygdeledningar med normalt 20—40 kV spänning, anslutna till bygdestationer på 10 km avstånd från varandra. Vid bygdestationerna hämtar detaljdistributionsföretagen sin råkraft och vanligen äges det därifrån matade ledningssystemet av nämnda företag. I bygdestationerna transformeras kraften till 3—20 kV ortsspänning (undantagsvis 1,5 kV) och överföres via Ortsledningar till ortsstationer. Efter transformering i dessa till lågspänning ledes kraften via lågspänningsledningar med normal räckvidd av 500—800 m till förbrukarna.

Enligt utredningen kan åtskilliga fördelar vinnas med ökade möjligheter till områdeskoncession. Utredningen föreslår därför att dylik koncession, som anses böra avse endast ett geografiskt område, får gälla icke blott lågspänningsledningar utan även sådana högspänningsledningar som finnes böra ingå i det s. k. närdistributionsnätet. Systemet innebär enligt betänkandet i en del avseenden ökad frihet för distributionsföretagen. Koncessionsförfarandet anses kunna bli avsevärt förenklat, varigenom koncessionsmyndigheten kan ägna mer tid åt arbetet med de större ledningarna.

Enligt utredningens uppfattning bör företaget få tillstånd att inom området utan särskild prövning framdraga erforderliga ledningar. Rätten att framdraga ledningar anges böra avse icke blott lågspänningsledningar utan även Ortsledningar vanligen å 3—20 kV. Med Ortsledningar — vilken beteckning användes för ledningar på landsbygden — bör enligt utredningen i förevarande hänseende jämföras i stad eller annan tätort befintliga ledningar för motsvarande spänning. I större städer förekommer emellertid detaljdistributionsnät för än högre spänning. Även dylika ledningar anses böra jämföras med Ortsnäten i förevarande hänseende. Som gemensam benämning på Ortsledningar och likställda högspänningsledningar samt från dessa matade lågspänningsledningar användes i betänkandet närdistributionsnät.

Genom att områdeskoncession begränsas till närdistributionsnät faller ledningar av »högre ordning» utanför den principiellt fria utbyggnadsrätten. För större kraftföretag, som levererar kraft inom vidsträckta områden, fordras således enligt utredningen dels linjekoncession för bygde-

ledningar och ledningar av »högre ordning», dels områdeskoncession för närdistributionsnät. Om åter en ortsledning utsträcker utanför det fastställda distributionsområdet utan att dess gräns ändras, erfordras linjekoncession för den del av ledningen som faller utanför området.

Utredningen anser att beträffande de elkraftanläggningar, som omfattas av en områdeskoncession, det allmänna i huvudsak kan avstå från nu föreliggande möjlighet att i varje särskilt fall pröva behovet av de planerade anläggningarna och deras förenlighet med planmässig elektrifiering, vilket dock anges icke behöva innebära någon försämring ur allmän synpunkt. Härom framhåller utredningen följande.

Innan ett företag får områdeskoncession skall nämligen enligt utredningens förslag hela anläggningssystemet underkastas noggrann prövning ur kraftförsörjningssynpunkt. Koncessionsmyndigheten har även att pröva innehavarens allmänna lämplighet som distributör med hänsyn till ekonomiska, tekniska och organisatoriska förutsättningar. De ledningar, som företaget framdeles utan särskilt tillstånd får utföra inom området, kommer huvudsakligen att bli kompletteringsledningar till det befintliga nätet. Vid framdraging av dylika ledningar är emellertid anläggningsinnehavaren icke befriad från skyldigheten att söka expropriation, där uppgörelse icke kan träffas med markägaren, eller att taga hänsyn till andra motstående intressen, som kan lida skada eller olägenhet genom ledningsdragningen.

Enligt utredningens uppfattning medför en på angivet sätt utvidgad områdeskoncessionering den avsevärda fördelen att koncessionsmyndighetens arbetsbörda lättas. Härutinnan anför utredningen.

Större delen av de koncessionsärenden, som behandlas av kommerskollegium, avser nämligen tillstånd att utföra avgreningsledningar på ortsnät eller lågspänningsnät från ny transformatorstation. Statens möjligheter att granska anläggningarna ur farosynpunkt avses icke försvinna genom att koncessionsinnehavaren ges rätt att utan tillstånd i varje särskilt fall framdraga ledningar inom området. Den statliga tillsynsverksamheten kommer nämligen att liksom hittills innefatta säkerhetskontroll. Behovet av dylik kontroll torde emellertid minska i och med att företagen kan anskaffa egen sakkunnig personal.

Om systemet med områdeskoncession sålunda skulle onödiggöra prövning av närdistributionsnäten så är det — framhåller utredningen — däremot angeläget att behövligheten och planmässigheten beträffande de anläggningar, för vilka fordras linjekoncession (främst bygde-, lands- och stamlinjer), verkligen kan bli föremål för prövning. Genom att många enklare ärenden försvinner till följd av områdeskoncessioneringen kan mer tid ägnas åt arbetet med huvudledningarna. Klart är att vid en behovsprövning beträffande nämnda anläggningar även näringspolitiska synpunkter bör beaktas och att speciell sakkunskap erfordras för en dylik prövning.

Koncession skall enligt utredningen lämnas under förbehåll av allmän och enskild rätt. Koncessionssökanden bör kunna på egen hand söka

överenskommelse med rättsägare, vilkas rätt beröres av ledningens framdragande. Till koncessionsmyndigheten skall — anför utredningen — uppgift endast behöva lämnas på de fall, där hinder föreligger för frivillig överenskommelse och där sålunda expropriation kan bli aktuell. Om hindret angår mindre väsentliga delar av ledningen och är av den art, att ledningen oberoende därav kan väntas bli utförd i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget, bör koncession, med nyssnämnda förbehåll och på de villkor i övrigt som koncessionsmyndigheten finner erforderliga, kunna erhållas.

Utredningen erinrar om att f. n. lagregler saknas angående åläggande för innehavare av koncessionerad anläggning att leverera ström till sina avnämare. Ingripanden från myndighets sida kan därför icke ske mot en distributör, som vägrar att draga fram elektrisk ledning till en fastighet eller försummar att underhålla sina ledningar så att driftstörningar uppstår eller som underlåter att förbättra elnätets belastningsbarhet, med påföljd att användningen av elkraft icke kan öka i normal omfattning — allt givetvis under förutsättning att distributören icke åsidosätter gällande säkerhetsföreskrifter eller avtalsenliga förpliktelser. Däremot kan enligt 2 § 6 mom. i 1902 års lag inskridande ske för att reglera kraftpriset. Efter som koncession i praktiken innebär att innehavaren får företrädes- eller ensamrätt antingen till detaljdistribution inom det område, som ledningarna omspannar, eller till engrosdistribution till underdistributörer eller andra storförbrukare anser utredningen att denna rätt bör motsvaras av en förpliktelse för honom att på skäliga villkor tillgodose förefintliga och kommande rimliga kraftbehov, dvs. distributionsskyldighet.

Angående distributionsskyldighetens innebörd för innehavare av områdeskoncession anför utredningen bl. a. följande.

Principen om distributionsskyldighet kan sägas innebära en fullföljd av grundtanken bakom nu tillämpliga bestämmelser om prövning av nätets planmässighet och om prisreglering. Även om själva principen om distributionsskyldighet sålunda i viss mån är godtagen i gällande lag har den icke kommit till direkt uttryck däri. Svårigheter möter att vid principens lagfästade klart definiera de praktiskt nödvändiga begränsningarna vid dess tillämpning. I sista hand blir dessa beroende på myndigheternas bedömning i varje särskilt fall.

Distributionsskyldigheten innefattar en allmän förpliktelse att upprätthålla en tillfredsställande såväl extensiv som intensiv elektrifiering.

Att den extensiva elektrifieringen skall vara tillfredsställande innebär att distributören skall vara skyldig att på skäliga villkor utsträcka ledningsnätet till varje normal förbrukningsplats inom det område för vilket han fått områdeskoncession. Hur långt detta krav bör sträckas är ett svårt problem, särskilt som det måste förutsättas att nätets utsträckande till förut oelektrifierade delar av området skall ske på rimliga villkor. Självkostnaderna för elektrifiering av avskilt belägna fastigheter kan stundom vara mycket höga. Bidrag till anläggningskostnaderna brukar på landsbygden utgå i form av engångsavgifter från de abonnenter, som anslutes.

För de avskilt liggande fastigheter, som ännu ej elektrifierats, skulle anslutningsavgifterna kunna bli relativt höga. Utredningen förutsätter därför att ekonomiskt stöd från det allmänna skall i viss utsträckning även framgent kunna utgå till elektrifieringskostnaderna. De ännu oelektrifierade fastigheterna ligger ofta i gränstrakterna mellan småföretags distributionsområden. Där en samordning av dylika företag, under medverkan och eventuellt med ekonomiskt stöd från det allmänna, kan åstadkommas, torde distributionsanläggningarna kunna anläggas och utvidgas mer ändamålsenligt och därmed mindre kostsamt än eljest. Distributörens skyldighet att elektrifiera hela det honom tilldelade området bör under sådana omständigheter icke bli alltför betungande. Det är emellertid självklart att nätets utsträckande till fastigheter eller andra elektrifieringsobjekt ej skall kunna framtvängas i de fall, där företagets kostnader, även om möjligheterna till understöd utnyttjas, blir orimligt höga eller där den ifrågasatta elektrifieringen avser bebyggelse, vars fortbestånd är osäkert.

I kravet på en tillräckligt intensiv elektrifiering bör i första hand inläggas, att anläggningarnas driftsäkerhet och belastningsbarhet är i skälig mån säkerställda. Man bör med andra ord kunna fordra av koncessionshavaren att han skall tillgodose rimliga anspråk från förbrukarna på att inga onödiga avbrott eller störningar i elkrafttillförseln sker och att alla normala anslutningsobjekt — vartill i nuvarande utvecklingsskede bör räknas exempelvis motorer för rationell jordbruksdrift, hantverk och småindustri samt vanliga hushållsmaskiner — skall kunna användas utan inskränkning. Vidare bör koncessionshavaren ha rätt men ej plikt att leverera till en kraftskapande storindustri inom området. Skyldigheten att sörja för att anläggningarnas driftsäkerhet och belastningsbarhet medger normalt utnyttjande av elkraften innebär också att företag med undermåliga nät skall upprusta dessa till godtagbar standard. Skyldigheten måste emellertid i praktiken vara begränsad till vad företagets tekniska möjligheter och rörelsens ekonomiska bärkraft medger. Stöd i form av lån och bidrag till upprustningskostnaderna kan sålunda även i fortsättningen vara påkallat. Det slutliga syftet med statens medverkan bör emellertid vara att skapa bärkraftiga distributionsenheter. Sedan en omorganisation av kraftförsörjningen med avveckling av de irrationella företagen genomförts skulle distributionsskyldighetens fullgörande principiellt kunna krävas utan statens medverkan.

Utredningen föreslår sålunda en bestämmelse att innehavare av områdeskoncession skall, om icke särskilda skäl till undantag prövas föreligga, vara skyldig att inom det fastställda området på skäliga villkor tillhandahålla elektrisk kraft för normala förbrukningsändamål åt envar, som erhållit anslutning till hans ledningar eller därom gör skriftlig framställning.

I detta sammanhang behandlar utredningen frågan om detaljdistribution genom kommunala företag och konstaterar att en kommuns anspråk på att leverera kraft inom det egna området har stöd i den allmänna kompetensbestämmelsen i 3 § kommunallagen. Vad angår ett kommunalt elverks skyldighet att leverera elkraft utanför den egna kommunens gränser framhålles i betänkandet bl. a. följande.

Eftersom distributionsverksamhet är förenad med affärsvärde, kan det från rent principiell synpunkt ifrågasättas om det ingår i en kommuns kompetens att utsträcka distributionen utanför kommunen. Om t. ex. ett stadselverk bedriver landsbyggsdistribution, som går med förlust, kan verksamheten anses strida mot stadens ekonomiska intressen. Om åter landsbyggsdistributionen ger så stor vinst att det skulle ligga i vederbörande landskommuns intresse att själv övertaga verksamheten, borde detta intresse ha företrädesrätt och staden alltså avstå från landsbyggsdistributionen.

Utredningen anser emellertid att vägande praktiska skäl av samhälls-ekonomisk räckvidd kan anföras mot de nyss redovisade synpunkterna. De naturliga gränserna för ett distributionsområde, som lämpligen bör försörjas med kraft från ett och samma företag, sammanfaller mera sällan med kommungränserna. Erfarenheten säges också visa att mycket små företag av olika skäl — tekniska, ekonomiska eller organisatoriska — är olämpliga som självständiga förvaltningsenheter. Då det enligt utredningen bör vara ett samhällsintresse att förutsättningarna för distributionsföretagens verksamhet är så gynnsamma som möjligt, anses kommunintresset böra få stå tillbaka i den mån det är oförenligt med det samhälls-ekonomiska. Enligt utredningen innebär denna ståndpunkt att bestämmelsen i 3 § kommunallagen om kommunens kompetensområde icke bör utgöra hinder för ett kommunalt elverk att bedriva distribution även i andra kommuner, om särskilda skäl föreligger.

Utredningen övergår därefter till frågan om den distributionsskyldighet, som finnes böra åligga innehavare av linjekoncession. Därvid anför utredningen bl. a.

För att innehavare av områdeskoncession skall kunna fullgöra sin skyldighet att leverera elektrisk kraft fordras att han har tillgång till råkraft. Skulle det bli omöjligt för honom att genom avtal skaffa erforderlig kraft, kan efter särskild prövning innehavare av linjekoncession åläggas att leverera råkraft eller — om han själv ej har tillräcklig tillgång här till — att upplåta sin anläggning för transitering av sådan kraft till den förre. Härutöver bör linjekoncessionshavaren kunna efter prövning i varje särskilt fall åläggas att leverera kraft till sådana industrier eller andra förbrukare, vilkas verksamhet finnes vara av större betydelse för det allmänna. Skyldigheten bör i första hand åläggas innehavare av linjekoncession, som avser ledning för allmän distribution, däremot icke sådan innehavare vars ledning kan utnyttjas blott för en industris eget behov.

Även vid linjekoncession är en förutsättning för distributionsskyldighetens fullgörande att anläggningen hålles i gott stånd. Varje företag, som har distributionsskyldighet, bör därför enligt utredningens mening genom bestämmelse i 1902 års lag förpliktas att hålla anläggningen i sådant skick att den fyller skäliga krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet.

I enlighet härmed förordar utredningen en regel av innehåll att den, som erhållit linjekoncession, må efter särskild prövning åläggas skyldig-

het att tillhandahålla elektrisk kraft eller upplåta sin anläggning för kraftöverföring till annan i den mån detta finnes erforderligt för fullgörande av områdeskoncessionshavares distributionsskyldighet eller för leverans till sådan industri eller annan förbrukare, vars verksamhet finnes vara av större betydelse för det allmänna.

För att kunna fullgöra sin distributionsskyldighet måste — framhåller utredningen — ett företag uppfylla vissa förutsättningar ur tekniska, ekonomiska och organisatoriska synpunkter. Huruvida dessa förutsättningar föreligger anser utredningen böra prövas vid behandlingen av koncessionsansökningen. I fråga om innebörden av denna prövning av företagets lämplighet anför utredningen bl. a.

För att en god kraftförsörjning på längre sikt skall tryggas måste även vissa krav ställas på det företag, som utövar distributionsverksamheten, särskilt att företaget äger tillräckliga tekniska, ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att genomföra och upprätthålla en rationell kraftförsörjning med tillämpning av rimliga priser och villkor i övrigt. Detta innebär att en koncessionssökandes lämplighet att bedriva distribution inom fastställt område bör prövas. En dylik prövning skulle i första hand ha till syfte att förhindra, att ny eller förlängd koncession beviljas sådana distributionsföretag, som måste anses sakna förutsättningar för en ändamålsenlig verksamhet. Lämplighetsprövningen skulle sålunda kunna bli ett viktigt medel för att genomföra den erforderliga omorganisationen av landsbygdsdistributionen. Även då ansökan avser linjekoncession bör sökandens lämplighet ur angivna synpunkter prövas, dock endast om ledningen skall användas för allmän distribution. Med denna begränsning undantages således från prövningen t. ex. en ledning, som äges av och uteslutande betjänar ett industriföretag. Det måste i sista hand ankomma på vederbörande koncessionsmyndighet att tillämpa koncessionsprövningen med hänsynstagande till vad som i varje särskilt fall kräves för att nå den avsedda standarden på kraftförsörjningen.

Av principen att koncessionssökandens lämplighet skall prövas följer enligt utredningen, att endast den i koncessionen angivna innehavaren av det koncessionerade ledningsnätet äger rätt att driva den därmed förenade distributionsverksamheten. Koncessionen skall således framdeles utfärdas för bestämd person eller bestämt företag såsom anläggningens innehavare och ej — såsom sker — för viss företagare eller hans rättsinnehavare. Om anläggningen överlättes eller upplättes med nyttjanderätt till annan bör därför tillstånd av koncessionsmyndigheten krävas. Detta krav är — framhåller utredningen — motiverat även av det förhållandet, att fria överlåtelser skulle kunna hindra en planmässig omorganisation av detaljdistributionsföretagen.

Utredningen övergår härefter till att diskutera behovet av regler om hävande av koncession.

Enligt gällande lag kan — uttalas i betänkandet — under löpande kon-

cessionstid statliga reglerande åtgärder endast i begränsad omfattning vidtagas mot elektrisk anläggning. Härom anför utredningen.

Utredningen anser det ur såväl allmän som enskild synpunkt önskvärt, att omorganisationen av distributionsföretag i första hand genomföres frivilligt. Statens medverkan skulle då kunna begränsas till att på olika sätt befordra frivilliga saneringsåtgärder. Utredningen finner emellertid att omorganisationen under sådana förhållanden skulle ta lång tid och icke alltid kunna genomföras på ett rationellt sätt område för område. Det anses därför nödvändigt att bestämmelser införes, som medger hävande av koncession när detta erfordras ur rationaliseringssynpunkt. En koncessionsinnehavare bör visserligen i princip kunna räkna med att koncessionsrätten icke genom ny lagstiftning skall omintetgöras eller väsentligen inskränkas under den tid koncessionen gäller. Undantag måste emellertid, framhållas i betänkandet, kunna göras då så påkallas av ett starkt grundat samhällligt intresse. Det stora allmänna intresset av att den på många håll bristfälliga kraftförsörjningen inom rimlig tid rationaliseras motiverar en lagstiftning, som gör det möjligt att vid behov tvångsvis häva gällande koncessioner. En förutsättning härför anges dock vara, att synnerlig anledning till hävande föreligger med hänsyn till elkraftförsörjningens ändamålsenliga ordnande. För dessa fall kan det framdeles bli nödvändigt att införa särskilda bestämmelser om inlösen av anläggningarna. Utredningen räknar emellertid med att hithörande ersättningsfrågor skall kunna lösas genom förhandlingar mellan berörda parter.

Utredningen har vidare funnit erforderligt att bestämmelser införes om hävande av koncession — helt eller delvis — därest innehavaren begår svåra eller upprepade överträdelser av bestämmelserna i 1902 års lag eller med stöd av densamma givna föreskrifter eller om han underlåter att begagna meddelad koncession.

Remissyttrandena. I den del de icke återgives här nedan hänvisas till propositionen s. 37—43.

Vad utredningen föreslagit i fråga om hävande av koncession tillstyrkes helt av *länsstyrelserna i Kronobergs, Blekinge, Västmanlands och Norrbottens län, de elektriska länsföreningarna i Kronobergs och Hallands län samt RLF.*

Vattenfallsstyrelsen tillstyrker i princip förslaget men förutsätter att hävande av koncession, när synnerlig anledning därtill förekommer med hänsyn till kraftförsörjningens ändamålsenliga ordnande, skall kunna användas omedelbart på nu gällande koncessioner, oberoende av hur lång den återstående giltighetstiden är. Styrelsen förutsätter också att hävandet skall kombineras med skyldighet för den nye koncessionshavaren att övertaga den förre innehavarens nät. Enligt styrelsens mening bör förtidshä-

vande bli föremål för beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, sedan det framlagts bevis för att ingen annan utväg står till buds att komma till rätta med missförhållandena. Styrelsen anser vidare lämpligt att hävande av koncession förenas med åläggande att överlåta ledningsnätet mot ersättning enligt i beslutet angivna normer.

Kommerskollegium, som likaledes tillstyrker förslaget i dess helhet, förutsätter att befogenheten att häva koncession, då så behövs för kraftförsörjningens ändamålsenliga ordnande, kommer att utövas med största varsamhet.

I åtskilliga utlåtanden riktas allvarlig kritik mot förslaget att häva koncession, då så erfordras ur rationaliseringssynpunkt. I dessa framhålls bl. a. att förslaget är ägnat att inge allvarliga betänkligheter ur rätts-säkerhetssynpunkt. Möjligheten att häva koncession utan att innehavaren misskött sin verksamhet skulle också medföra en osäkerhetskänsla hos denne med påföljd att han skulle anse sig sakna anledning att vidtaga kostnadskrävande förstärkningsåtgärder med avseende å sin anläggning. Koncession bör således — uttalas det — icke kunna hävas i andra fall än då direkt misskötsel föreligger. Risker för tvångsåtgärd i sådant fall i förening med överförande av koncessionen på annan företagare bör vara ett tillräckligt starkt påtryckningsmedel för att vinna ett ur det allmännas synpunkt tillfredsställande resultat. Vidare bör beaktas att råkraftleverantörerna vid sin försäljning av kraft till detaljdistributionsföretagen redan nu tillämpar bestämmelser, som möjliggör påtryckning på dessa. Tankegångar sådana som de nu angivna återfinnes i yttranden av *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Kristianstads och Älvsborgs län, överinspektören i statens elektriska inspektions östra distrikt, aktiebolaget Linköpings elverk, Bergslagsblocket, de elektriska länsföreningarna i Blekinge och Örebro län, Norrköpings kommunala affärsverk, svenska elverksföreningen, svenska vattenkraftföreningen, Sveriges elektriska entreprenörsförening och Sydsvenska kraftaktiebolaget.*

Departementschefen. Vad härefter angår utredningens förslag delar jag den av utredningen och remissinstanserna omfattade ståndpunkten att koncessionsskyldigheten bör utsträckas till att omfatta i princip alla starkströmsledningar. Jag förordar i enlighet härmed en bestämmelse om att koncession av Kungl. Maj:t eller den Kungl. Maj:t bemyndigade kräves för framdragande eller nyttjande av elektrisk starkströmsledning.

Emellertid talar praktiska skäl för en viss begränsning av skyldigheten att i särskilda fall söka koncession. En sådan begränsning vinnes genom att Kungl. Maj:t med stöd av bestämmelsen i administrativ ordning lämnar vissa generella ledningstillstånd. Dyliga tillstånd bör dock icke ifrågakomma i andra fall än då det gäller ledningar, beträffande vilka konces-

sionsprövning icke synes erforderlig vare sig ur behovs- och planmässighetssynpunkt eller för att tillgodose säkerhetskrav. Jag syftar härvid i främsta rummet på ledningar som till hela sin sträckning faller inom byggnad eller inhägnad gård och för vilka tillstånd f. n. ej erfordras. Generellt tillstånd bör vidare kunna meddelas för de av kommerskollegium nämnda s. k. inomgårdsledningarna — dvs. främst sådana ledningar mellan byggnader tillhörande samma jordbruksenhet vilka användes för elektrifiering av ladugårdar, för tröskning m. m. Med inomgårdsledningar torde i förevarande avseende kunna jämföras vissa andra ledningar, t. ex. sådana inom icke inhägnade områden vilka disponeras för större sjukhus eller andra institutioner. Även televerkets koaxialkablar — i vilka överföres högspänd ström för telefon-, telegraf- och signaltransmission — bör kunna omfattas av tillståndsgivningen. Berörda tillstånd synes lämpligen böra upptagas i den med stöd av lagen utfärdade stadgan om elektriska starkströmsanläggningar. Vid utformningen av föreskrifterna i stadgan synes det nu anförda böra vara vägledande.

Jag delar också utredningens uppfattning att de nu i 2 § 1 och 3 mom. 1902 års lag förekommande speciella bestämmelserna om lednings avstånd till boningshus, trädgård m. m. samt till flygfält icke bör upptagas bland lagens allmänna regler. Då bestämmelserna om avstånd torde få anses betingade huvudsakligen av säkerhetsskäl, synes de böra överföras till stadgan om elektriska starkströmsanläggningar.

Den föreslagna regeln om koncessionsskyldighet torde icke böra vinna tillämpning å ledning som tillkommit i överensstämmelse med nu gällande eller äldre författning. Ledning, vid vars tillkomst icke erfordrades tillstånd, bör således fortfarande vara koncessionsfri. Krav på tillstånd att utföra lågspänningsledning för yrkesmässig distribution infördes genom lagändring fr. o. m. den 1 juli 1939. I övergångsbestämmelserna föreskrevs att tillstånd ej heller i fortsättningen skulle behövas för ledning, som anslutes till en före nämnda dag utförd lågspänningsanläggning. Denna ordning bör enligt min mening bestå även framdeles. Dylika begränsningar i skyldigheten att söka koncession, vilka synes erforderliga bl. a. av det skälet att eljest koncessionsprövningen skulle bli alltför omfattande, torde böra föreskrivas såsom en övergångsbestämmelse.

Utredningens förslag angående områdeskoncession och linjekoncession har tillstyrkts av de remissinstanser som yttrat sig härom.

Den områdeskoncessionering, varom bestämmelser f. n. finnes i 2 § 2 mom. 1902 års lag, avser endast lågspänningsledningar för allmän distribution inom visst område eller i anslutning till viss generator- eller transformatorstation. Med lågspänningsledning — vilket uttryck icke förekommer i lagtexten — åsyftas en ledning i vilken överföres elektrisk ström med en spänning å högst 250 volt.

Utredningens förslag innebär till en början att områdeskoncession skall meddelas icke blott å lågspänningsledningar utan även å andra närdistributionsledningar — dvs. Ortsledningar på landsbygden eller motsvarande lokala ledningar inom städer och andra tätorter — medan å bygdeledningar samt landslinjer och stamlinjer skall liksom hittills beviljas linjekoncession. Denna gränsdragning är enligt min mening i allmänhet lämplig. I vissa fall kan emellertid finnas anledning att inom området meddela linjekoncession å Ortsledning eller motsvarande lokal ledning, som exempelvis tillhör en kraftslukande storindustri. Skulle koncessionshavaren av någon anledning vilja utsträcka enstaka närdistributionsledning utanför området utan att dess gräns samtidigt ändras, erfordras naturligen linjekoncession å ledningen. Inom ett distributionsområde synes understundom böra tillåtas en mindre områdeskoncession för t. ex. ett industriföretag, vars ledningar icke helt faller inom inhägnat område. Det anförda synes ge vid handen att koncessionsmyndigheten — dvs. Kungl. Maj:t eller kommerskollegium — bör få en viss frihet att välja koncessionsform.

Jag gillar även utredningens förslag att områdeskoncession skall avse endast ett visst geografiskt område. Dess gränser bör av koncessionsmyndigheten i huvudsak anges i koncessionshandlingen. Vid prövning av områdets storlek har koncessionsmyndigheten att beakta både sökandens önskemål och kravet på att området skall kunna försörjas med kraft från sökandens anläggning. Jag vill här förutskicka att i fortsättningen kommer att föreslås en regel om att den som yrkesmässigt distribuerar elektrisk kraft också skall ha skyldighet att tillhandahålla kraft till dem som bor inom distributionsområdet. Tillämpningen av en sådan bestämmelse kan emellertid bli betungande för företaget. Koncessionsmyndigheten bör därför, om det finnes angeläget att företaget påtar sig att tillhandahålla kraft utanför det i koncessionsansökningen angivna området, eftersträva att nå överenskommelse härom med sökanden. Kan uppgörelse icke träffas, kan följden bli att den sökta koncessionen icke bifalles.

Vid bestämmande av distributionsområde för ett kommunalt företag bör enligt min mening följande synpunkter vara vägledande. Utövas distributionen av kommun genom ett kommunägt aktiebolag eller annat i förhållande till kommunen självständigt företag torde gälla vad nyss anförts. Om kommunen själv skall handha distributionen och koncessionsansökningen avser endast det egna kommunområdet, torde inga invändningar kunna resas mot att kommunen ålägges distributionsskyldighet. Däremot synes, på grund av regeln i 3 § kommunallagen om kommuns beslutanderätt, vara tveksamt om kommun äger utan vidare påtaga sig att leverera kraft inom närbelägen del av angränsande kommun. I sådant fall torde koncession med därav följande distributionsskyldighet icke böra meddelas å område tillhörande grannkommun. Om åter berörda kommu-

ner överenskommit om att den ena kommunen skall elektrifiera även den andras område synes icke böra möta hinder mot att den förra kommunen erhåller koncession med åtföljande distributionsskyldighet även å område av grannkommunen.

Ehuru områdeskoncession i princip innebär ensamrätt till distribution inom området, bör likväl hinder icke möta för att t. ex. ett kraftslukande industriföretag erhåller koncession å ledning genom området därest företagets kraftbehov icke lämpligen kan tillgodoses från områdeskoncessionshavarens ledningar.

I enlighet med det anförda förordar jag en regel av innehåll att koncession må avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningar inom visst område (områdeskoncession).

Jag delar även utredningens uppfattning att den, som erhållit områdeskoncession, skall äga att utan prövning i varje särskilt fall framdraga erforderliga närdistributionsledningar inom området. En sådan ordning, för vilken någon uttrycklig lagregel icke synes behöblig, förekommer redan nu beträffande lågspänningsledningar och lärer ur principiell synpunkt vara berättigad även i vad gäller ortsledningar och därmed jämställda ledningar i tätort. Den som begär områdeskoncession skall nämligen enligt bestämmelser, som föreslås i 3 §, förebringa en plan över områdets framtida försörjning med elektrisk kraft, varjämte han skall å karta ange den huvudsakliga sträckningen av tillämnade högspänningsledningar. Innan koncession beviljas kommer därför anläggningen i sin helhet att underkastas en noggrann granskning. Ej heller bör betänkligheter möta ur säkerhetssynpunkt, då avsikten är att i stadgan om elektriska starkströmsanläggningar införa en bestämmelse om skyldighet att anmäla högspänningsledning, som framdrages med stöd av områdeskoncession. En liknande bestämmelse, gällande icke koncessionspliktiga högspänningsledningar, finnes redan nu i stadgans 2 §.

Redan enligt gällande rätt skall koncession meddelas under förbehåll av enskild rätt. Utredningen har emellertid föreslagit att förbehåll i koncessionen skall göras även för allmän rätt. Sistnämnda villkor torde med hänsyn till den principiellt fria utbyggnadsrätten vid områdeskoncession men även vid linjekoncession vara motiverat för att skydda allmänna intressen vid lednings dragande över kronojord eller ecklesiastisk mark, inom trafikled eller i närheten av flygfält.

2 § 4 mom. i dess gällande lydelse innehåller bl. a. ett stadgande därom att i koncession skall anges på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas. I koncessionsbesluten brukar erinras om gällande säkerhetsbestämmelser och även ges särskilda säkerhetsföreskrifter. Koncessioner meddelade av Kungl. Maj:t upptager bl. a. som villkor att frågor om åtgärder till förekommande av induktionsstörningar i svagströms- och lågspänningsledningar under vissa omständigheter skall

underställas Kungl. Maj:ts prövning. Även andra villkor än sådana, som är betingade av säkerhetshänsyn, kan emellertid vara påkallade ur allmän synpunkt. Härvid synes särskilt vara värt att uppmärksamma behovet av naturskydd vid framdragande av stora högspänningsförande kraftanläggningar. Då angivna förhållanden bör komma till uttryck i lagtexten, föreslår jag att hithörande bestämmelser får det innehållet, att i koncession skall föreskrivas de villkor som av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt finnes påkallade.

Enligt utredningen innebär dess förslag till bestämmelser om distributionsskyldighet ett fullföljande av principen om prövning av distributionsnätets planmässighet och om prisreglering. Jag kan i stort sett instämma med vad utredningen anfört till stöd för ändring av lagen i detta hänseende. Distributionspliktens innebörd torde dock bära något beröras.

Sådan skyldighet torde bära i regel följa med områdeskoncession. Distributionsplikt bör emellertid åligga endast den som yrkesmässigt tillhandahåller elektrisk kraft.

Innehavare av områdeskoncession, som yrkesmässigt distribuerar elkraft, bör i princip förse med elektricitet alla abonnenter inom området ävensom sådana där boende vilka skriftligen begär att få bli abonnenter. Distributionsskyldighetens omfattning får emellertid bestämmas med beaktande av att kostnaderna för en ifrågasatt elektrifiering håller sig inom ekonomiskt rimliga gränser. Om kostnaderna blir onormalt höga, kan skyldigheten att elektrifiera en avlägset belägen fastighet i sista hand bli beroende av om företaget får ekonomiskt stöd från det allmänna. Distributionskyldigheten innebär vidare att koncessionshavaren skall tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål — såsom för belysning och varmvattenberedning för hushållsändamål samt för drift av elspisar och hushållsmaskiner samt av mindre motorer för jordbruksdrift, hantverk och småindustri. Däremot torde återhållsamhet få iakttagas i fråga om elektrisk rumsuppvärmning med hänsyn till våra begränsade vattenkrafttillgångar. Innebörden av begreppet normala förbrukningsändamål torde få bedömas olika för skilda förbrukarkategorier. I sista hand torde tillgången på producerad elkraft få bli avgörande för frågan om distributionskyldighet. Det synes därför lämpligt att frågor om fullgörande av distributionskyldighet överlåtes till koncessionsmyndighetens prövning.

Beträffande frågan om ett kommunalt elverk kan åläggas att leverera kraft utanför kommunens område har yppats delade meningar såväl inom utredningen som i remissyttrandena. För egen del vill jag framhålla att kommun icke torde kunna påtvingas skyldighet att leverera kraft utanför kommunens område. Emellertid torde frågor om kommunala elverks skyldighet att distribuera elektrisk kraft inom område av angränsande kommun kunna förväntas bli lösta genom överenskommel-

ser mellan berörda kommuner. Där överenskommelse icke kan träffas, torde distributionsskyldigheten böra begränsas till kommunens eget område.

I enlighet med vad jag sålunda anfört förordar jag att innehavare av områdeskoncession som yrkesmässigt distribuerar elektrisk ström skall, om icke koncessionsmyndigheten finner särskilda skäl till undantag, inom området tillhandahålla ström åt envar abonnent.

För innehavare av linjekoncession skall distributionsskyldigheten inträda först efter beslut av koncessionsmyndigheten. Beslutet kan avse åläggande antingen att leverera eller att transitera kraft till detaljdistributör eller annan förbrukare vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna. Enär anmärkningar icke framkommit mot engrosdistributionen av elkraft, torde kunna förutsättas att beslut om sådan skyldighet behöver tillgripas endast i sällsynta undantagsfall.

Enligt vad jag under hand låtit inhämta från kommerskollegium är numera alla tillstånd förbundna med villkor att innehavaren skall vara skyldig att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft som kan bli i laga ordning meddelade. Nämnda villkor, som även återfinnes i 25 § i stadgan den 5 maj 1939 om elektriska starkströmsanläggningar, torde på sätt kollegium funnit få anses innefatta åliggande för vederbörande att ställa sig till efterrättelse en bestämmelse om distributionsskyldighet. Jag föreslår därför att bestämmelsen om distributionskyldighet får tillämpas även å innehavare av nu gällande tillstånd att utföra elektrisk starkströmsledning.

Jag kan helt ansluta mig till vad utredningen anfört därom att — innan koncessionsansökan bifalles — prövning skall ur tekniska, ekonomiska och organisatoriska synpunkter ske av sökandens lämplighet att utöva distributionsverksamhet. En sådan prövning är att betrakta som en konsekvens av bestämmelserna om distributionsskyldighet och bör därför ifrågakomma endast beträffande den som yrkesmässigt ägnar sig åt dylik verksamhet.

Utredningen har föreslagit en särskild bestämmelse om att den som ålagts distributionsplikt skall vara skyldig att hålla sin anläggning i sådant skick att den fyller skäligen krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet. Då det får anses vara en naturlig förutsättning för distributionspliktens fullgörande att anläggningen hålles i gott stånd, har jag icke ansett erforderligt att i förslaget upptaga en uttrycklig föreskrift härom.

Den i betänkandet föreslagna bestämmelsen om hävande av koncession helt eller delvis när synnerlig anledning därtill förekommer med hänsyn till kraftförsörjningens ändamålsenliga ordnande har i flertalet remissyttranden, som behandlat denna fråga, utsatts för stark kritik. Därvid har anförts att förslaget är ägnat att inge starka betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt. Enligt min mening är en sådan bestämmelse icke

nödvändig för att vinna ett ur det allmännas synpunkt tillfredsställande resultat. För att skapa garantier för en god eldistribution torde i förevarande avseende vara tillräckligt med en bestämmelse om hävande av koncession, när innehavaren i något avseende påtagligt misskött sig. Jag anser mig således icke kunna förorda utredningens förslag i denna del. Däremot vill jag i likhet med utredningen föreslå en bestämmelse om hävande av koncession, därest innehavaren i avsevärd mån åsidosätter i koncessionen föreskrivna villkor eller bestämmelse om distributionsskyldighet eller om han underlåter att begagna koncessionen. Hävande på följande i sistnämnda fall torde icke böra inträda med mindre underlåtenheten varat viss, icke alltför kort tid. Har koncessionerad ledning icke varit i bruk under sammanlagt tre år, torde dock föreligga tillräckliga skäl att häva koncessionen.

Bestämmelserna om hävande av koncession torde böra tillämpas även å den som erhållit tillstånd att utföra ledning enligt nu gällande eller äldre lag.

Med anledning av vad utredningen och kommerskollegium anfört vill jag tillstyrka att koncessionsmyndigheten får befogenhet att ändra gränserna för distributionsområde, när så erfordras för en ändamålsenlig kraftförsörjning och det kan ske utan synnerligt men för koncessionshavaren. En sådan föreskrift, vilken torde vara nödvändig bl. a. med hänsyn till att väsentligt ändrade förhållanden kan uppkomma under koncessionstiden, synes kunna betraktas som ett allmänt koncessionsvillkor. Även utan uttrycklig bestämmelse härom torde vara uppenbart att en dylik åtgärd icke bör ske med mindre berörda distributionsföretag erhållit tillfälle att yttra sig i frågan.

Motioner. I motionen I: 518 hemställes att riksdagen vid propositionens behandling måtte beakta bl. a. följande (jämför departementschefens yttrande s. 32 att koncession skall meddelas under förbehåll om allmän rätt). Vidare anföres.

Kronoegendomar utgör ofta ett besvärligt hinder vid elnätens utbyggande. Ofta får arrendatorn svara för anslutning till elförening, och i sådant fall har markägaren, domänverket, ej någon skyldighet att upplåta mark för erforderliga ledningar. På grund av de rigorösa bestämmelserna för framdragning av ledningar över kronomark är det både tidsödande att få rätt till och kostnadskrävande att bygga ledningar över sådan mark, i all synnerhet skogsmark. Detta föranleder ofta föreningar att söka undvika sådan mark även om planen därigenom blir mindre rationellt utformad. Vad här sagts gäller i stor utsträckning även ecklesiastisk jord. Med anledning av motion nr 20 i första kammaren vid 1954 års riksdag beslöt riksdagen i enlighet med förslag av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 18 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av dessa frågor. Någon

sådan utredning synes icke ännu ha kommit till stånd. Elkraftutredningen av år 1943 har i sitt huvudbetänkande (SOU 1954: 12) på sidan 261 refererat nämnda motion men ansett att frågan icke ligger inom ramen för dess uppdrag.

Frågan om berörda parters rättigheter och skyldigheter vid korsning mellan starkströms- och svagströmsledning har ännu ej blivit löst, trots att den varit föremål för behandling sedan 1945.

Dessa utredningar synes böra påskyndas. Det vill synas som om föreliggande problem ej i tillbörlig grad har beaktats i föreliggande proposition.

Beträffande dessa frågor vill utskottet hänvisa till jordbruksutskottets utlåtande nr 18 år 1954 i anledning av motionen I: 20, interpellation av herr *Jönsson* i Rossbol i andra kammaren den 20 november 1956 (nr 30 s. 9) och svar härpå av chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet *Andersson*, den 12 december 1956 (nr 33 s. 61) samt induktionsstörningssakkunnigas betänkande i november 1956 (stencilerat inom kommunikationsdepartementet), vilket f. n. remissbehandlas.

I motionerna I: 526 och II: 664 anföres bl. a. (jämför departementschefens yttrande angående prövning av sökandens lämplighet och hävande av koncession s. 34).

1943 års elkraftutredning hävdar, att distributionsskyldigheten bör innefatta en allmän förpliktelse att upprätthålla en tillfredsställande såväl extensiv som intensiv elektrifiering. Även vi anser det vara nödvändigt med en uttrycklig föreskrift om att koncessionsinnehavare skall hålla anläggningen i sådant skick, att den fyller skäligen krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet.

Vad gäller huvudfrågan, d. v. s. huruvida koncession skall kunna hävas, när synnerlig anledning därtill förekommer med hänsyn till kraftförsörjningens ändamålsenliga ordnande, kan visserligen sägas, att förslaget inger betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt. Mot denna synpunkt kan emellertid ställas vikten av att de nu otillfredsställande elförhållandena på landsbygden snarast radikalt förbättras. En förutsättning därför är, att nu i kraft varande irrationella koncessioner kan omprövas och nya koncessioner meddelas för ur ekonomisk kraftförsörjningssynpunkt lämpliga områden. Vi anser, att förevarande fråga bör ägnas fortsatt uppmärksamhet, då det av departementschefen framlagda förslaget icke är tillfredsställande.

Den föreslagna bestämmelsen, att koncessionen må återkallas helt eller delvis, om koncessionsinnehavaren under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk, torde böra förtydligas med innebörd, att så avsevärd fördröjning som tre år av utbyggnader av ledningsnätet icke utan särskilt skäl får äga rum till allvarigare men för abonnenterna.

5. Prisregleringen

Elkraftutredningen. Utredningen anför till en början att föreskriften om reglering av priset för strömmens tillhandahållande — vilken infördes i 2 § 1902 års lag genom en lagändring år 1938 — tillkom huvudsakligen för att hindra distributionsföretagen att missbruka sin monopolställning. Denna befarades nämligen bli starkare än förut till följd av den samtidigt med prisregleringen införda bestämmelsen att vid prövning av koncessionsansökan borde undersökas om den elektriska anläggningen är behövlig. Man ansåg emellertid att regleringen skulle inskränkas till rena prisfrågor och ej beröra övriga villkor för strömmens tillhandahållande. Vid bedömandet av en taxas skälighet skall emellertid — framhåller utredningen — tagas hänsyn till de förhållanden under vilka strömmen i det särskilda fallet levereras.

Utredningen erinrar om att den tidigare framlagt förslag till standardtariffer för detaljdistributionen. För det övervägande antalet abonnenter består en sådan tariff av dels fortlöpande avgifter, s. k. strömavgifter, och dels engångsavgifter i samband med nyanslutning till distributionsnätet eller förstärkning av detta.

De inom detaljdistributionen förekommande avtalen om leverans av elektrisk kraft innehåller — enligt utredningen — vanligen många *villkor* som icke direkt gäller kraftpriset men som ändå är av den art att de verkar som taxepålägg. Som exempel på sådana villkor anger utredningen att leverantören förbehållit sig att uttaga särskilda till beloppet icke på förhand bestämda avgifter i samband med att abonnenten ökar sin energiuttagning även i takt med en fullt normal kontinuerlig belastningsutveckling. Ett annat villkor anges vara att leverantören icke skall behöva lämna ersättning för att han drager fram ledningar över abonnentens mark. Stundom har — framhåller utredningen — krav på att abonnenten skall ställa säkerhet, som godtages av leverantören, utnyttjats så att underskrift krävs jämväl av vederbörande fastighetsägare när en hyresgäst tecknat abonnemang. Att draga en klar gräns mellan pris och övriga villkor anser utredningen vara praktiskt omöjligt. Helt naturligt måste priset emellertid ofta vara beroende av övriga villkor, liksom dessa stundom kan behöva rättas efter normerat pris. Utredningen föreslår nu att prisregleringen utsträcker till att avse alla avgifter och villkor som sammanhänger med leveransen och som är av betydelse för att tillgodose förbrukarens elkraftbehov.

Utredningen behandlar i detta sammanhang det speciella spörsmålet om prisregleringsnämnden skall avgöra även frågor angående inlösen av elektriska ledningar eller andra anläggningsdelar. Utredningen framhåller emellertid att sådana frågor bör liksom hittills avgöras icke av nämnden

utan genom fria överläggningar mellan berörda distributionsföretag men att de likväl kan komma under nämndens bedömande i samband med reglering av kraftprisen, eftersom nämnden har att taga hänsyn till leverantörens självkostnader.

Utredningen framhåller vidare att prisregleringen i fortsättningen får uppfattas som endast en del av den allmänna kontroll rörande distributionsskyldighetens fullgörande och efterlevnaden av koncessionsvillkoren, som koncessionsmyndigheten — dvs. Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den av utredningen föreslagna statens elnämnd — enligt förslaget skall handha. Eftersom distributionsplikten innefattar skyldighet att tillhandahålla elkraft på skäliga villkor och att hålla anläggningarna i fullgott skick, måste — anför utredningen — en skälighetsprövning av pris och övriga leveransvillkor kunna företagas av koncessionsmyndigheten som ett led i dess rationaliseringsarbete. Prisregleringsnämndens uppgifter föreslås därför skola överföras på koncessionsmyndigheten.

Enligt utredningen föranleder vidare en bestämmelse om distributionsskyldighet att alla distributionsföretags taxor och övriga leveransvillkor i princip bör vara underkastade föreskrifter om prisreglering. Detta innebär således att — i motsats till vad f. n. gäller — regleringen skall omfatta även taxor och villkor som fastställts av statens vattenfallsverk eller av kommunal myndighet för leverans av ström inom kommunen. Det synes utredningen naturligt att prisregleringsfrågor rörande statliga kraftleveranser upptages av Kungl. Maj:t i egenskap av koncessionsmyndighet, hos vilken redan nu hithörande taxor granskas ur både formella och sakliga synpunkter. I övrigt skola taxor och andra villkor enligt utredningens ståndpunkt överprövas av elnämnden.

Till stöd för förslaget angående reglering av kommunala taxor anför utredningen bl. a. följande.

Sådana taxor kan f. n. överprövas endast efter besvär i administrativ ordning. Någon prövning sker därvid ej av det överklagade beslutets lämplighet och ändamålsenlighet. Prövningen kan endast avse om beslutet är felaktigt (olagligt) på någon av de i lagen angivna besvärsgrunderna — dvs. att beslutet antingen icke har tillkommit i laga ordning, står i strid mot allmänna lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller också kränker klagandens enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund. I de fall då kommunens prissättning har karaktären av indirekt beskattning kan följaktligen teoretiskt sett ett taxebeslut undanröjas efter besvär. Samma är förhållandet om taxorna t. ex. har bestämts så att de missgynnar speciella förbrukare såsom affärsföretag eller industrier eller abonnenter bosatta inom visst område. En kommunmedlem-abonnent har däremot i allmänhet ingen möjlighet att få taxan prövad med hänsyn till kommunen-leverantörens ekonomiska beräkningar. För det fall att abonnenten kan göra gällande att leverantörens taxor ger omotiverat stora överskott, blir visserligen taxesättningen att betrakta som indirekt beskattning. Men de fall, då detta på ett tidigt stadium kan påvisas, torde vara sällsynta. I sådana fall,

som nu normalt blir föremål för prövning av prisregleringsnämnden, finns i allmänhet ingen möjlighet att besvärsvägen få ett kommunalt beslut undanröjt. Abbonenter hos en kommunal leverantör har därför en sämre ställning än andra abonnenter. Att undantaga kommunala taxor från prisreglering med hänsyn till risken för kompetenskonflikter synes icke heller vara befogat. Någon lämplighetsprövning sker nämligen icke hos besvärsmyndigheten och någon laglighetsprövning icke hos nämnden. För det fall att bestämmelser införes om prisreglering av kommunala taxor i här berörda fall skulle den administrativa besvärsmyndigheten ha möjlighet att infordra yttrande av nämnden eller avvakta dess beslut innan besvärsmyndigheten avgör ett överklagat taxebeslut.

Den skiljaktige ledamoten finner sig icke kunna biträda utredningens förslag att prisregleringsärendena skall överföras från den särskilda nämnden till koncessionsmyndigheten och att kommunala taxor vid strömleveranser inom kommunen skall underkastas prisreglering.

I förstnämnda avseende anför reservanten att det är olämpligt att låta ett utredande och samordnande administrativt organ samtidigt fungera som dömande myndighet. Då det hittills tillämpade systemet för prisregleringen fungerat tillfredsställande, bör enligt reservantens uppfattning prisregleringsnämnden bibehållas.

Vad angår de kommunala taxorna finner reservanten att dessa bör i nuvarande omfattning vara undantagna från prisregleringen. Härutinnan anför reservanten följande.

Införandet av distributionsskyldighet torde ej kunna anses som ett tillräckligt skäl att beröva kommunerna deras självbestämmanderätt i taxefrågor. Även om distributionsskyldighet införes för de kommunala företagen torde koncessionsmyndigheten med största förtroende kunna överlåta åt kommunen att själv fastställa strömpris inom sitt område. Några bärande skäl för att utsträcka prisregleringen till kommunala taxor i hitthörande fall har icke anförts. Dessa taxor bör därför också i fortsättningen vara undantagna från prisreglering.

Även i andra avseenden kan anföras starka betänkligheter mot ett så allvarligt intrång i kommunernas självbestämmanderätt som utredningens förslag innebär. De kommunala taxorna fastställles ju i regel i samband med budgetbehandlingen och inverkar sålunda även på utdebiteringen av kommunalskatt. Om en grupp abonnenter skulle hos prisregleringsorganet överklaga en fastställd taxa, är det ej uteslutet och i varje fall teoretiskt möjligt, att detta statliga organ genom sitt beslut skulle kunna rycka undan grunden för kommunens hela budgetberäkning. En utsträckning av prisregleringen att gälla även kommunala taxor skulle vidare helt säkert medföra en avsevärd utökning av antalet prisregleringsärenden.

Remissyttrandena. I den del de icke återgives här nedan hänvisas till propositionen s. 54—56.

RLF anser att anledning saknas att från prisreglering utesluta frågor angående inlösen av ledningar eller andra anläggningsdelar.

I fråga om prisregleringsärendenas framtida handläggning råder starkt delade meningar.

Frågan om reglering av statliga taxor har berörts endast av kommerskollegium. Kollegium yttrar att enligt dess mening synes statens taxor liksom nu böra undantas från prisregleringen, eftersom de kan prövas i annan ordning.

Utredningens förslag att av kommunal myndighet fastställda taxor för leverans av ström inom kommunen skall omfattas av prisregleringen har föranlett yttranden av åtskilliga remissorgan.

Tillstyrkande yttranden har avgivits av *statens priskontrollnämnd, länsstyrelserna i Örebro och Kopparbergs län, hushållningssällskapet i Västmanlands län, Gotlands handelskammare, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare, Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare, drätselkammaren i Gävle, de elektriska länsföreningarna i Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Jämtlands och Västernorrlands län, RLF, Skellefteå stads kraftverk och svenska ångpanneföreningarnas centralorganisation.*

Statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström ställer sig tveksam till förslaget. Enligt nämnden kan det ifrågasättas om icke de kommunala taxorna för strömleverans inom kommun bör vara undantagna från prisregleringen, såvitt ej är fråga om avgifter utöver eller i stället för de i kommunen allmänt gällande debiteringsgrunderna. Nämnden uttalar dock att en gränsdragning i dessa hänseenden understundom måhända skulle bli svår.

Vattenfallsstyrelsen, svenska elverksföreningen och svenska vattenkraftföreningen framför den meningen att kommunala elverks generella tariffer skall vara undantagna från prisregleringen. Däremot anser de att av kommunen för specialfall använda tariffer bör kunna prisregleras.

I helt avstyrkande riktning uttalar sig *kommerskollegium, länsstyrelsen i Värmlands län, drätselkammaren i Malmö och svenska stadsförbundet.*

Kommerskollegium anför.

Vad angår de kommunala taxorna finns enligt kommunallagen möjlighet att få skäligheten prövad i den ordning, som gäller för besvär över kommunal myndighets beslut i allmänhet, såväl då prissättningen generellt anses så hög att den innebär en indirekt beskattning som ock då taxorna anses missgynna enskild förbrukare eller viss kategori av förbrukare (jfr RÅ 1941: 436). Kollegium anser att tillräckliga skäl icke föreligger att tillskapa ytterligare en besvärsväg för prövning av kommunalt företags taxor inom den egna kommunen.

Länsstyrelsen framhåller att förslaget om distributionsskyldighet knappast kan anses som tillräckligt skäl att beröva kommunerna deras självbestämmanderätt i taxefrågor.

Stadsförbundet yttrar.

Starka betänkligheter måste resas mot det intrång på den kommunala självbestämmanderätten, som ett genomförande av utredningens hithörande förslag skulle innebära. Detta intrång kan motiveras varken med några påtalade olägenheter av det nuvarande systemet eller något påstående att

detta system för den enskilda förbrukaren medfört ogynnsamma resultat. Skulle så undantagsvis vara fallet, ger hittillsvarande praxis ingen anledning förmoda att icke den allmänna besvärsrätt, som står en kommunmedlem till buds, erbjuder tillfredsställande möjligheter till rättelse.

Departementschefen. Såsom framgår av vad jag anfört under 2. om allmänna synpunkter syftar de av mig föreslagna ändringarna i 1902 års lag främst till att underlätta en rationalisering av eldistributionen på landsbygden och därmed att förbättra kraftförsörjningen för den där bosatta befolkningen. Emellertid torde bl. a. med den prövning av distributionsföretags allmänna lämplighet att bedriva sin verksamhet, som vid bifall till vad jag tidigare föreslagit framdeles kommer att äga rum, sådana företags redan nu starka monopolställning bli än mer framträdande. Vid sådant förhållande är naturligt att komplettera lagstiftningen med bestämmelser som stärker kraftförbrukarnas ställning gentemot företagen. I sådant syfte har tidigare föreslagits regler om skyldighet för distributörerna att leverera elektrisk kraft icke blott till anslutna abonnenter utan även till dem som önskar erhålla kraft. Ett ytterligare komplement till koncessionsbestämmelserna utgör prisregleringen, vilken utövas av statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström.

Enligt gällande bestämmelser i 2 § 6 mom. 1902 års lag är regleringen begränsad till frågor om priset för strömmens tillhandahållande. I priset ingår främst de s. k. strömavgifterna, vilka vanligen består av en årlig abonnentavgift per mätpunkt, en årlig grundavgift per tariffenhet och en energivgift per kilowattimme. Vid sidan av dessa avgifter erlägger abonnenten s. k. engångsavgifter, till vilka hör anslutningsavgifter, kostnader för distributions- och servisledning o. d. Den tveksamhet, som utredningen låtit komma till synes huruvida engångsavgifterna är inbegripna i priset för strömmens tillhandahållande och sålunda kan bli föremål för reglering genom nämnden, kan jag icke dela. Såsom prisregleringsnämnden i sitt remissyttrande anför synes dylika avgifter uppenbarligen vara att hänföra till priset för den elektriska strömmen. Enligt min mening bör nämligen med priset för strömmens tillhandahållande förstås alla till beloppet bestämda avgifter, som leverantören betingar sig av kraftmottagaren.

Enligt den för prisregleringsnämnden gällande instruktionen skall nämnden vid bedömning av skäligheten av priset å viss strömleverans taga hänsyn till de förhållanden under vilka strömmen i det särskilda fallet levereras. Föreskriften torde få anses innebära att nämnden skall bedöma prissättningen mot bakgrunden av de övriga villkor, som gäller för strömleveransen. I den mån sådana villkor kan i ett eller annat avseende verka betungande för abonnenten — en detaljförbrukare i förhållande till detaljdistributionsföretaget eller ett sådant företag i förhållande till en kraftgrossist — kan alltså priset tänkas bli nedsatt med hänsyn till

villkoren. Däremot torde prisregleringsnämnden f. n. sakna möjlighet att jämka villkoren. Att draga en klar gräns mellan pris och övriga villkor är — såsom utredningen framhållit — praktiskt omöjligt. Lika med utredningen och remissinstanserna anser jag att prisregleringen bör omfatta även villkor, som i det särskilda fallet kan verka oskäligt betungande för abonnenten. Jag föreslår därför att bestämmelsen om prisreglering utformas så att koncessionshavaren skall vara skyldig att för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för strömmens tillhandahållande. Enär verkningarna av den föreslagna utvidgningen av prisregleringsnämndens verksamhet icke f. n. kan helt överblickas, synes angeläget framhålla att — vid bifall till förslaget — den nya bestämmelsen bör tillämpas med försiktighet.

Jag delar även utredningens uppfattning att frågor angående inlösen av elektriska ledningar eller andra anläggningsdelar icke skall omfattas av prisregleringen utan liksom hittills avgöras vid överläggningar mellan berörda intressenter.

Vad angår utredningens förslag att handläggningen av prisregleringsfrågor skall överföras till koncessionsmyndigheten och att för samtliga arbetsuppgifter skulle inrättas ett nytt ämbetsverk, statens elnämnd, vill jag här endast erinra om att chefen för kommunikationsdepartementet i årets statsverksproposition (VI ht. p. 57) uttalat att ett nytt fristående organ icke bör tillskapas och att de centrala arbetsuppgifterna rörande elektriska frågor tills vidare kan handhas av de bestående organen. Vid sådant förhållande bör prisregleringsfrågor även i fortsättningen handhas av prisregleringsnämnden.

Statliga taxor och villkor bör liksom hittills vara undantagna från prisregleringsnämndens prövning.

Utredningens förslag att av kommunal myndighet beslutade taxor och villkor för leverans av ström inom kommunen skall omfattas av prisregleringen har föranlett delade meningar hos remissinstanserna. För egen del finner jag huvudsakligen i anslutning till vad kommerskollegium anfört att övervägande skäl talar för att bibehålla den nuvarande ordningen, enligt vilken taxor och villkor i hithörande fall är undandragna prisregleringsnämndens prövning. Jag anser mig alltså icke kunna biträda utredningens förslag i denna del.

Såsom kommerskollegium anfört bör föreskrifterna om prisreglering vara tillämpliga oberoende av om distributionsskyldighet åligger ett distributionsföretag. Med anledning härav har prisregleringsbestämmelserna i förslaget, liksom f. n. är fallet, upptagits i ett särskilt moment av 2 §.

Liksom bestämmelserna om distributionsskyldighet bör den nya föreskriften om reglering av pris och övriga villkor kunna tillämpas även å den som med stöd av äldre tillstånd utövar verksamhet för distribution av ström.

Motioner. I motionerna I: 526 och II: 664 anföres bl. a.

Vid delar uppfattningen, att något nytt ämbetsverk icke bör tillskapas för ändamålet. Emellertid anser vi, att de bestående organen, närmast kommerskollegii elektriska byrå, icke utan en kraftig upprustning av de personella resurserna är i stånd att klara av alla de frågor, som den avsedda stora elupprustningen för med sig. Vi finner det därför synnerligen beklagligt, om frågan om koncessionsmyndigheten skjutes på framtiden. Arbetsbalans finnes redan nu hos den nämnda byrån, och hur resultatet skulle bli, om de kommande uppgifterna också ålades denna, torde stå klart för envar. Vi ifrågasätter av denna anledning, om det icke vore lämpligt, att kommerskollegii elektriska byrå förstärkes. Vi anser också, att till kollegiet såsom rådgivande organ beträffande viktigare koncessions-, låne- och bidragsfrågor bör knytas en av Kungl. Maj:t utsedd elektrifieringsnämnd med representanter för såväl kraftleverantörerna som kraftförbrukarna.

Vi anser det onödigt att belasta Kungl. Maj:t med ärenden angående prövning av statliga krafttaxor, när en särskild nämnd har till uppgift att granska alla liknande prisregleringsfrågor och därför måste anses besitta en ingående kännedom om de ekonomiska betingelserna för eldistribution. Härtill kommer att statens taxor ofta blir normgivande. Enär statens vattenfallsverk även i andra avseenden är underkastat statliga myndigheters kontroll, t. ex. i fråga om säkerhetsföreskrifter för elektriska ledningar, tycks det oss rimligt och konsekvent att även dess taxor och leveransvillkor underkastas prisregleringsnämndens prövning. — Likartade synpunkter kan läggas på de taxor och leveransvillkor, som fastställts av kommunerna.

Vi tillåter oss också den reflexionen, att såväl stat som kommun, då de bedriver verksamhet av samma slag som privata företag, för vilkas handlingsfrihet uppställts vissa kontrollföreskrifter, bör med tillämpning av grundsatsen om likartad behandling underkasta sig exakt samma föreskrifter som de privata företagen.

Motionerna I: 347 och II: 428 innehåller i huvudsak följande motivering.

Husmödrarna på landet har som regel allttjämt en dryg arbetsdag i jämförelse med städernas husmödrar. Till de mera betungande göromålen hör tvätten, som ofta måste utföras under bar himmel och under i övrigt primitiva förhållanden. De tvättmaskiner, som numera finnes i handeln, kan medföra betydande arbetslättnader. Tyvärr blir kostnaderna för en sådan maskin oöverkomliga för många lantushåll, då man utöver inköpspriset även måste räkna med en särskilt för de större maskinerna ganska hög årlig grundavgift för maskinens nätanslutning. Denna grundavgift motiveras av kraftleverantörerna med att nyttjandetiden för dessa maskiner ofta är mycket liten, varför inkomsterna på kraftleveransen blir för små för att täcka de nätförstärkningskostnader, som krävs för att tillgodose den ökade strömförbrukningen.

Det synes i hög grad skäligt och önskvärt att åtgärder vidtas för att ge lanthushållen bättre möjligheter att utnyttja de moderna tvättmaskinerna och övriga elektriska hushållsapparater. En utjämning i detta avseende mellan städer och glesbygd ter sig starkt motiverad i en tid då flykten från landsbygden — och särskilt kvinnoflykten — är ett av våra största samhällsproblem.

I remissyttrandena över dessa båda motioner anföres bl. a. *Vattenfallsstyrelsen* yttrar:

Typiska apparater med stort effektbehov är vissa tvättmaskiner, och anledningen till att de behöver förhållandevis hög effekt är, att tvättvattnet värms elektriskt och att man vill att uppvärmningen skall ske i själva tvättkärlet under procedurans förlopp. Härför erfordras effekter från 3 till 10 kilowatt förutom vad som åtgår för maskinens motor.

Distributionsnäten på landsbygden är dyra i förhållande till stadsnäten. För att distributionen ändå skall klaras med tariffer, som i varje fall icke mera nämnvärt överstiger stadstarifferna, erfordras förutom anslutningsavgifter som hjälp med begynnelsefinansieringen en snäv och på normalt förekommande förbrukning inriktad dimensionering av näten. Insättes sedan en tvättmaskin med stor uppvärmningseffekt, kan det bli betydande spänningsfall, när den är inkopplad, med följd att alla kringboende får sämre belysning och försämrad funktion av motorer, radioapparater och spisar. Det blir då nödvändigt att förstärka ledningar och transformatorstationer, men kostnaden står i regel icke i rimlig proportion till distributörens merinkomst, ifall denna skall bestå enbart av kilowattimmeavgift för den energi, som går åt i tvättmaskinen under de korta och sporadiskt inträffande perioder, då värmeelementen är inkopplade. Det är därför förklarligt, att åtskilliga distributörer vill genom att räkna extra tariffenheter för tvättmaskiner förskaffa sig dels en engångsbetalning dels en fast årlig avgift, som utgår oberoende av verklig energiförbrukning. På en del håll anser man sig nödsakad att helt förbjuda anslutning av högeffektapparater.

Särskilda betalningsåtgärder får oftast formen, att konsumenten har rätt att ansluta belysning och småapparater samt därutöver större apparater intill sammanlagt visst av tariffenhetsstalet beroende belopp. Därutöver räknas särskilda tariffenheter. Elkraftutredningen rekommenderade standardtariffer med »effektaks»-regler för bl. a. lantbruk, och veterligen har inga distributörer infört strängare bestämmelser. Enligt styrelsen är det icke fråga om särskilt snäva regler. Som exempel nämnes, att för en bostad om fyra rum och kök bör inom tilldelad effekt kunna rymmas tvättmaskin på 2 kilowatt, vilket är fullt tillräckligt, om man avstår från direkt uppvärmning.

Styrelsen finner motionärernas synpunkter värda allt beaktande men framhåller att ett ställningstagande måste påverkas av att det i regel finns apparater, enkannerligen tvättmaskiner, som med måttlig effektförbrukning gör praktiskt taget lika god tjänst som högeffektapparater. Styrelsen anser därför att det för närvarande på många håll skulle innebära påtagligt slöseri med investeringsresurser att bygga ut landsbygdsnäten till sådan belastningsförmåga, att apparater med hög effekt men förhållandevis obetydlig inkopplingstid skulle kunna användas utan besvärande spänningsfall. Att ersätta speciella tariffåtgärder för högeffektapparater med

tariffhöjning för resp. distributörs samtliga kunder anser styrelsen icke vara en framkomlig väg. En särskild subventionsverksamhet för högeffektapparaternas del anser styrelsen vanskelig. En hel del skulle emellertid vinnas om det av elkraftutredningen förordade understödandet av landsbygdsnätens upprustning komme till stånd.

RLF anför, att den extra avgift, som ett stort antal landsbygdsdistributörer uttager i form av årlig grundavgift för effekt överstigande den s. k. fria effekten, utgår enligt den »takregel», som rekommenderades i elkraftutredningens betänkande år 1955 (SOU 1956:5). Dessa avgifter måste framstå som oegentliga, då inom samma abonnemang motorer med väsentligt större effekt får anslutas utan extra avgifter. De rekommenderade tarifferna tillämpas dessutom på en mångfald olika sätt. Det är dock av vikt, att tarifferna är uppbyggda efter enhetliga principer och rätt avvägda. Med tillstyrkan av motionerna föreslår *RLF* att den i propositionen upptagna lagändringen formuleras så, att kraftleverantörer tvingas underställa kommerskollegium för godkännande de taxebestämmelser, som är avsedda att tillämpas inom respektive distributionsområden.

6. Lagtextens detaljutformning

Härutinnan får utskottet hänvisa till propositionen s. 58—63.

Lagrådet

Lagrådet (prop. s. 74—77) har i stort sett lämnat förslaget utan erinran. I övrigt har lagrådets erinringar i huvudsak beaktats av departementschefen i det slutgiltiga förslaget.

Av vad lagrådet anfört må här blott intagas dess yttrande beträffande innehållet i 2 § 2 mom.

2 mom. Enligt rådande praxis läser koncession givas sökanden i ärendet eller hans rättsinnehavare. Förslaget synes däremot utgå från att koncession överhuvud ej skall kunna övergå till ny innehavare. Om en anläggning skall överlätas, måste fördenskull ny koncession sökas och därför stadgat förfarande iakttagas. Enligt lagrådets mening skulle man i detta hänseende vinna en mera ändamålsenlig ordning genom att i stället stadga förbud mot överlåtelse utan tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar. Om tillstånd ges, skulle i så fall den gamla koncessionen bestå. En ändring i denna riktning ger också koncessionshavaren och hans kreditgivare större trygghet, när prövningen av fråga om tillstånd till överlåtelse ej skulle avse mer än den nye innehavarens lämplighet.

Departementschefen

Efter att ha inhämtat lagrådets yttrande anför departementschefen följande.

Lagrådet har framhållit, att reglerna om återkallelse av meddelad koncession synes förutsätta en domstolsmässig prövning av vad vederbörande låtit komma sig till last och att möjlighet bör ges till en överprövning av återkallelsebeslut. I enlighet härmed har lagrådet förordat, att prövningen i första instans får äga rum hos myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, förslagsvis kommerskollegium, samt att besvär över myndighetens beslut prövas av regeringsrätten. Även frågor om distributionskyldighet, varom stadgas i förslaget 2 § 4 mom., är enligt lagrådets mening av sådan beskaffenhet att en överprövning bör äga rum.

Lagrådets förslag att hithörande frågor skall kunna prövas i två instanser torde böra beaktas. I första hand bör prövningen ske hos myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, dvs. f. n. hos kommerskollegium. Jag vill även ansluta mig till lagrådets uttalande att besvär över första instansens beslut om återkallelse av koncession bör prövas av regeringsrätten, eftersom det här gäller att på grundval av förd bevisning och annan utredning fastställa, huruvida vissa i lagen angivna förutsättningar för återkallelse föreligger. Vad angår frågor om distributionsskyldighet, vilka ofta innefattar ett ekonomiskt bedömande, främst ur rationaliseringssynpunkt, talar övervägande skäl för att dessa i sista hand får prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Förslag till sådan ändring i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, som påkallas för att överprövningen av återkallelsebeslut skall kunna förläggas till regeringsrätten, torde få anmälas senare.

Vad lagrådet under 2 § i övrigt anfört torde böra beaktas.

Beträffande slutstadgandet har lagrådet förordat, att det tredje stycket formuleras så, att vad i 2 § 4 mom. är stadgat skall äga tillämpning jämväl med avseende å tillstånd som meddelats enligt äldre lag, i den mån dylikt tillstånd innehåller skyldighet för innehavaren att underkasta sig sådan förpliktelse som i nämnda moment sägs. Såsom jag anfört i remissprotokollet är alla ledningstillstånd förbundna med villkor att innehavaren skall vara skyldig iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft, som kan bli i laga ordning meddelade. Jag har även framhållit att nämnda villkor, som återfinns i 25 § stadgan den 5 maj 1939 om elektriska starkströmsanläggningar, torde få anses innefatta åliggande för vederbörande att ställa sig till efterrättelse en bestämelse om distributionsskyldighet. Eftersom den av lagrådet förordade formuleringen, som i praktiken torde leda till samma resultat som motsvarande stadgande i det remitterade förslaget, synes innebära en förbättring, anser jag mig böra biträda vad lagrådet förordat. Jämväl i övrigt torde slutstadgandet böra omredigeras i enlighet med lagrådets förslag.

Utskottet

Det i propositionen framlagda förslaget till ändringar i 1902 års lag om elektriska anläggningar syftar främst till att göra det möjligt att ingripa mot de svagheter och brister som vidlåder landsbygdens elkraftförsörjning. Många av de distributionsföretag, som handhar försörjningen av elkraft på landsbygden, omfattar för små eller på annat sätt olämpligt utformade distributionsområden. Detta och även andra organisatoriska svagheter har i sin tur medfört att den tekniska distributionsapparaten ofta ej kunnat hållas i ett ur drifts- och säkerhetssynpunkt tillfredsställande skick.

Det har därför ansetts nödvändigt att vidtaga vissa lagstiftningsåtgärder för att åstadkomma bärkraftiga distributionsföretag, som kan själva svara för den behövliga upprustningen av elkraftdistributionen. De föreslagna lagändringarna anser utskottet ändamålsenliga. Utskottet vill likväl understryka betydelsen av att de väsentligt vidgade möjligheter till ingripanden, som härigenom sättes i statsmakternas händer, nyttjas med försiktighet och att i första hand det frivilliga rationaliseringsarbete, som under de senaste åren medfört ett i stort sett gott resultat, understödjes och påskyndas genom hjälpåtgärder i form av ekonomiskt och tekniskt bistånd. I själva verket har ju de resultat som åstadkommits i fråga om landsbygdens elektrifiering många gånger skett under stora svårigheter och med betydande uppoffringar från dem som startat och drivit fram dessa nu alltför små detaljdistributionsföretag, i flertalet fall konsumentkooperativa föreningar av abonnenter. Deras bristande ekonomiska bärkraft synes oftast vara orsakad icke av misskötsel utan av att de ej kunnat följa med i den tekniska utvecklingen. Det kan heller icke uteslutas att härtill dessutom bidragit en viss återhållsamhet från de prisreglerade organens sida i avseende å tillstånd till taxehöjningar. Utskottet vill därför framhålla som angeläget att befintliga utlåningsfonder och bidragsresurser stärkes och medgivanden lämnas beträffande taxesättningen, så att det blir möjligt att, där detta är ekonomiskt rimligt, genomföra det nödvändiga rationaliseringsarbetet med minsta möjliga tvång. Som nedan kommer att närmare utvecklas anser utskottet bl. a. att inlösen av redan existerande företag, om koncession hävts eller nykoncession vägras, kan medföra vissa svårigheter som vid rationaliseringsarbetets bedrivande bör uppmärksammas.

I fråga om möjligheten att med stöd av 1 § andra stycket 1902 års lag komma till rätta med eventuellt missbruk av den s. k. kommunala monopolrätten, om ett sådant allvarligt äventyrar en önskvärd distributionsrationalisering, delar utskottet departementschefens uppfattning att lagändring är obehövlig.

Utskottet har ej något att erinra mot att den nuvarande koncessions-

skyldigheten utsträcker till att omfatta i princip alla starkströmsledningar och att Kungl. Maj:t medges rätt att i administrativ ordning — lämpligen genom intagande av bestämmelser i stadgan om elektriska starkströmsanläggningar — göra undantag för de ledningar, beträffande vilka koncessionsprövning icke synes erforderlig vare sig ur behovs- och planmässighetssynpunkt eller för att tillgodose säkerhetskrav.

Det redan i nu meddelade koncessioner intagna förbehållet om att enskild rätt skall iakttagas föreslås i 2 § 3 mom. sista stycket vidgat till att även avse iakttagande av allmän rätt. Därmed avses främst att skydda allmänna intressen vid lednings framdragande över kronojord och ecklesiastik mark, inom trafikled eller i närheten av flygfält. Härutinnan har i motionen I: 518 anförts att de problem, som sammanhänger med det tidsödande förfarandet att skaffa tillstånd till att draga ledningar över exempelvis domänverkets mark eller ecklesiastik jord, samt de stora kostnaderna härför icke tillräckligt beaktats i propositionen. Utskottet anser emellertid, att man åtminstone såvitt angår den av domänstyrelsen förvaltade jorden, som väl här är viktigast, kan taga fasta på de principer för upplåtelse, som styrelsen förklarat gälla i ett remissyttrande med anledning av en liknande riksdagsmotion år 1954 (I: 20, behandlad i jordbruksutskottets utlåtande nr 18) och mot vilka ingen väsentlig anmärkning synes kunna riktas. Beträffande upplåtelse för sådant ändamål av ecklesiastik mark erinrar utskottet om vad som anförts i ett kungl. cirkulär till stiftsnämnderna den 6 oktober 1933, nämligen att hinder ej möter mot att avstå ersättning för ledningars framdragande å ecklesiastikt boställe, i den mån bostället tillskyndas nytta av ledningen. Som jordbruksutskottet år 1954 anförde synes det dock angeläget, att av domänstyrelsen tillämpade normer, som praktiskt taget helt likställer under styrelsens förvaltning stående fastigheter med enskild fast egendom i förevarande hänseende, kommer till användning jämväl beträffande övriga kronan tillhöriga fastigheter samt ecklesiastik jord.

I samma motion beröres också frågan om hur avvägningen av parternas inbördes intressen skall göras vid korsning mellan starkströms- och svagströmsledningar. Enär detta spörsmål behandlas i ett nyligen av induktionsstörningssakkunniga avgivet betänkande (stencilerat), vilket f. n. undergår remissförfarande, anser utskottet att frågan, som är av utpräglat teknisk natur, icke bör upptagas i detta sammanhang.

Utskottet noterar med gillande, att den föreslagna lagtexten i 2 § 3 mom. sista stycket nu uttryckligen anger, att även andra villkor än sådana, som är påkallade av säkerhetshänsyn, skall kunna föreskrivas vid beviljande av koncession. På så vis kan t. ex. vid framdragande av kraftledningar större hänsyn väntas bli tagen till de många gånger alltför litet beaktade naturskyddssynpunkterna.

Vad angår förslaget om införande dels av principiell distributionsskyl-

dighet för den som yrkesmässigt tillhandahåller elektrisk kraft vid områdeskoncession och dels av sådan plikt efter särskild prövning vid linjekoncession anser utskottet i likhet med departementschefen icke erforderligt att, som yrkas i motionerna I: 526 och II: 664, *uttryckligen* föreskriva, att anläggningen skall hållas i sådant skick, att den fyller skäligen krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet. Det är nämligen uppenbart att distributionsplikten icke eljest kan fullgöras och att underlåtenhet härutinnan jämlikt den föreslagna lydelsen av 2 § 6 mom. kan medföra koncessionens återkallande.

När det gäller kommunernas frihet att själva bestämma, om de skall leverera elektrisk kraft utanför kommunområdet, får denna som i propositionen anförts anses följa av 3 § kommunallagen om kommuns beslutanderätt. Det läser därför icke kunna ifrågakomma som påföljd för ett under direkt kommunal förvaltning ställt distributionsföretag, vilket ej anser sig kunna leverera ström utanför kommunområdet, att sökt koncession avslås under hänvisning till att det egna distributionsområdet eller ett angränsande får en olämplig utformning. Däremot bör naturligtvis koncessionsmyndigheten söka medverka till att en frivillig uppgörelse träffas mellan det kommunala företaget och den av distributionsfrågan berörda grannkommunen.

Vad distributionsskyldigheten i övrigt beträffar delar utskottet departementschefens uppfattning, att koncessionsinnehavaren skall tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål. Distributionsskyldighetens omfattning bör dock i sista hand bestämmas av den totala tillgången på producerad elkraft. Uppfattningen om vad som kan anses vara normal förbrukning blir naturligtvis beroende av i vad mån förändringar i den tekniska utvecklingen mera allmänt tillgodogöres.

I anknytning till motionerna I: 347 och II: 428 och däröver avgivet yttrande av vattenfallsstyrelsen vill utskottet även uttala, att det f. n. knappast kan krävas, att landsbygdsnäten generellt skall vara avpassade till en belastningsförmåga, som under dygnstider med toppförbrukning av elkraft utan spänningsfall tål inkoppling av apparater med hög effektförbrukning. Utskottet anser det därför icke finnas anledning att nu inskrida mot att distributörerna på sina håll för elkraft till dylika apparater utformar sina taxor med tanke på detta förhållande, i all synnerhet som enligt vad utskottet i det följande föreslår alla elkraftleverantörer kommer att vara skyldiga att underkasta sig prisreglering. Å andra sidan torde det bli möjligt att, efter genomförandet av förevarande lagstiftningsåtgärder och sedan ett utökat ekonomiskt bistånd fått verka en tid, få till stånd en sådan upprustning av landsbygdsnätet, att det snart kan anses normalt att lantushållen brukar elektriska hushållsapparater även med högt effektbehov.

Angående förutsättningarna för hävande av koncession anser utskottet i likhet med departementschefen det vara tillräckligt för att skapa förutsättningar för den behövliga rationaliseringen, att koncession kan återkallas, såsom stadgas i förslaget till 2 § 6 mom., om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter givna koncessionsföreskrifter eller sin distributionsplikt eller under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk. Att som elkraftutredningen föreslagit och som yrkats i motionerna I: 526 och II: 664 intaga en bestämmelse, som medger hävande även i sådana fall då starka skäl mera allmänt talar för att detta kan vara till gagn för en ändamålsenlig elkraftförsörjning, finner utskottet icke böra ifrågakomma. Dels kan alla de fall då innehavaren påtagligt visat oförmåga att fylla angivna krav åtkommas redan med den i propositionen föreslagna lydelsen, och dels kräver hänsyn till rättssäkerheten att koncessionshavaren icke skall kunna fråntagas sitt tillstånd under hänvisning till allmänna rationaliseringssynpunkter på grund av omständigheter, som innehavaren kanske varken kunnat förutse eller råda över. Så mycket mindre finner utskottet dylika synpunkter böra få läggas till grund för hävande av koncession som det saknas särskilda bestämmelser om anläggningarnas inlösning. Mot den angivna bakgrunden är det särskilt tillfredsställande att avgörandet av frågan om laga grund föreligger för återkallelse av koncession får en domstolsmässig prövning genom att återkallelsebeslut i sista instans förutsättes bli prövat av regeringsrätten, varom förslag framlagts i Kungl. Maj:ts proposition till årets riksdag nr 174 angående ändrad lydelse av regeringsrättslagen.

I motionerna I: 526 och II: 664 hemställes vidare att hävningsbestämmelsen skall få sådan avfattning att därav tydligt framgår, att en fördröjning av utbyggnad av ledningsnät på tre år icke utan särskilt skäl får äga rum till allvarligare men för abonnenterna. Utskottet vill i anledning av detta yrkande uttala, att den utformning av lagstadgandet som givits i propositionen givetvis täcker även det fall att koncessionshavaren utan giltigt skäl underlåtit att utbygga ledningsnät vartill koncession lämnats. Därest motionärernas yrkande avser att återkallelse skall kunna äga rum vid underlåtenhet att utvidga befintligt ledningsnät, synes detta vara ett spörsmål som för varje särskilt fall får avgöras med utgångspunkt från huruvida distributionsplikten åsidosatts eller ej.

Utskottet vill i detta sammanhang ännu en gång peka på det problem, som uppstår om koncession häves eller ny koncession vid koncessionstids utgång icke beviljas eller gränserna för områdeskoncession jämlikt 2 § 5 mom. ändras. Ledningsnätet har nämligen då knappast något värde i den tidigare innehavarens hand, och regler saknas helt angående till vilket värde nätet skall inlösas av ny koncessionshavare. I allmänhet torde väl som elkraftutredningen och departementschefen uttalat frågan lösas på lämpligt sätt genom överenskommelse mellan parterna. Utskottet finner

det emellertid ingalunda i praktiken uteslutet, att en överenskommelse kan komma att ske på vederbörande abonnenters eller det tidigare distributionsföretagets borgenärers bekostnad. Frågan bör därför enligt utskottets mening i fortsättningen följas med uppmärksamhet och närmare utredas, för den händelse faktiska svårigheter uppstår.

Med hänsyn till distributionsföretagens förstärkta monopolställning föreslås i propositionen i syfte att stärka kraftförbrukarnas ställning att lagstiftningen kompletteras i 2 § 7 mom. med en prisreglering, vilken skall omfatta ej blott som nu själva prissättningen utan även alla villkor i övrigt. Prisregleringsfrågan skall i fortsättningen liksom hittills handhas av statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström, vilken består av fem ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t för viss tid, med representanter för såväl leverantörintressena som förbrukarintressena. Ehuru elkraftutredningen föreslagit att regleringen skulle avse jämväl statliga och kommunala myndigheters elkrafttaxor har dessa undantagits i propositionen. Något bärande skäl härför finner utskottet emellertid icke ha blivit förebragt. Det är uppenbarligen svårare att få rättelse i en kommunal taxa, om överprövning därav endast kan ske genom kommunala besvär, varvid prövningen ej får avse beslutets ändamålsenlighet utan allenast dess laglighet, än om samma taxa kan överklagas hos nämnden, som prövar den ur alla synpunkter. Ett godtagande av propositionen i denna del skulle innebära, att abonnent hos kommunal leverantör kommer i sämre ställning än abonnenter hos andra företag. Detta är enligt utskottets uppfattning olämpligt. Samma betraktelsesätt är i viss mån tillämpligt i avseende å de statliga taxorna. De kan visserligen prövas hos Kungl. Maj:t i annan ordning, men det saknas anledning att icke göra all prövning av elkrafttaxor enhetlig. Erfarenheten lär knappast heller ha visat att de statliga företagens elkrafttaxor regelmässigt höjes i mindre grad eller senare än andra företags. Utskottet tillstyrker på grund härav hemställan i motionerna I: 526 och II: 664, att jämväl taxor och villkor, som fastställts av statlig eller kommunal myndighet, skall vara underkastade prisregleringsnämndens prövning.

Elkraftutredningen har föreslagit att ett nytt ämbetsverk, statens elnämnd, skall tillskapas och till dess verksamhet överföras samtliga de arbetsuppgifter, som nu ävilar kommerskollegii elektriska byrå, delar av statens elektriska inspektions centrala byråarbete, främst förberedande granskning av koncessionsärenden, samt de arbetsuppgifter som ävilar elektrifieringsberedningen (prövning av ansökningar om statsbidrag till landsbygdens elektrifiering) och prisregleringsnämnden. I propositionen har emellertid de centrala arbetsuppgifterna rörande elektriska frågor tills vidare ansetts skola handhas av de beslående organen. Som chefen för kommunikationsdepartementet framhållit i årets statsverksproposition (VI huvudtiteln s. 129) är det under sådana förhållanden erforderligt att sta-

tens befintliga organ på detta område upprustas, särskilt som där redan nu råder arbetsbalans. Utskottet vill här stryka under betydelsen av att den förutsatta organisatoriska upprustningen av de centrala organen sker i sådan takt, att rationaliseringsarbetet icke hindras genom brister härutinnan, och att frågan om samordning dessa organ emellan ägnas fortsatt ingående uppmärksamhet.

Även om utskottet icke ställer sig avvisande till den i motionerna I: 526 och II: 664 framförda tanken på att en särskild rådgivande nämnd med representanter för kraftleverantörerna och kraftförbrukarna knytes till kommerskollegium, anser utskottet förslaget härom hellre böra prövas i samband med de förnyade överväganden som efter någon erfarenhet av den nya lagstiftningen torde böra äga rum om lämpligaste organisation för de centrala arbetsuppgifterna.

Mot de i propositionen föreslagna övergångsbestämmelserna har utskottet intet att erinra.

Vad förslaget eljest beträffar synes det utskottet som om innehållet i nuvarande 3 § 1 mom. sista stycket, vilket inskränker skyldigheten att förete vissa förteckningar vid förnyad tillståndsansökan efter koncessions-tidens utgång, bort i jämkad form medtagas i förslaget till ny lydelse av 3 §, eftersom avsikten icke varit att på denna punkt göra någon ändring. Utskottet förutsätter emellertid att koncessionsmyndigheten i detta avseende även utan uttryckligt stadgande i sin tillämpning vid ansökningsförfarandet icke ställer större formella krav än som betingas av det praktiska behovet.

Övriga föreslagna ändringar i förfarandet samt detaljutformningen av lagtexten föranleder ingen erinran från utskottets sida.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen

— med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i den föreslagna lydelsen av 2 § 7 mom. lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar —

mätte, med avslag å motionerna I: 526 och II: 664 i icke bifallen del, för sin del antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget med den ändringen att sista punkten i 2 § 7 mom. första stycket uteslutes, så att stycket erhåller denna lydelse:

7 mom. Koncessionshavaren är skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

B. att motionerna I: 347 och II: 428 samt motionen I: 518, i den mån de icke besvarats med vad utskottet ovan anfört, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 maj 1957

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Oswald, Grym, Georg Carlsson*, Ebbe Ohlsson, Kristiansson, Krügel och Sundin;

från andra kammaren: herrar Åhman, Eriksson i Sandby*, fru Torbrink, herrar Hansson, Andersson i Ryggestad, Persson i Tandö, Stiernstedt och Hamrin i Kalmar.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Sundin*, *Åhman* och *Hansson* i Skegrie, som ansett att de stycken i utskottets utlåtande som börjar å s. 49 med orden »Vad distributionsskyldigheten i övrigt» och slutar med orden »högt effektbehov» bort ersättas med följande:

Vad distributionsskyldigheten i övrigt beträffar delar utskottet departementschefens uppfattning att koncessionshavaren skall tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål, såsom för belysning och varmvattenberedning för hushållsändamål samt för drift av elspisar och hushållsmaskiner samt av mindre motorer för jordbruksdrift, hantverk och småindustri. Omfattningen av denna distributionsskyldighet bör dock i sista hand bestämmas av den totala tillgången på producerad elkraft. Uppfattningen om vad som kan anses vara normal förbrukning blir naturligtvis beroende av förändringar i den tekniska utvecklingen och i vad mån dess resultat mera allmänt tillgodogöres.

I anledning av motionerna I: 347 och II: 428 vill utskottet emellertid understryka behovet av att distributionsskyldigheten anpassas efter det växande kravet på elkraft inom lantushållen. Efter genomförandet av förevarande lagsliftningsåtgärder och sedan ett utökat ekonomiskt bistånd fått verka en tid synes det böra vara möjligt att snart få till stånd en sådan upprustning av lundsbygdens elnät att inom begreppet 'normal förbrukning' kan inrymmas användandet även av elektriska hushållsapparater med högre effektbehov än de nu använda.